

Spolufinancovaný Európskou úniou

PROGRAM SLOVENSKO

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Správa o výsledkoch testu malých a stredných podnikov

ex post

Fungovanie sociálnych podnikov v podmienkach Slovenskej republiky

Bratislava | 2025

CENTRUM LEPŠEJ REGULÁCIE

Obsah

Úvod **4**

1. Právna analýza súčasného stavu **6**

2. Analýza vývoja počtu registrovaných sociálnych podnikov **7**

3. Identifikácia problému **12**

Podpora sociálnych podnikov 12

Priama forma podpory 12

Nepriama forma podpory 15

Registrácia sociálneho podniku 17

4. Medzinárodné porovnanie a príklady dobrej praxe **21**

Vybrané príklady dobrej praxe 25

5. Závery z Okrúhleho stola so sociálnymi podnikmi **28**

Kľúčové zistenia a problémy identifikované v praxi sociálnych podnikov 28

6. Výsledky dotazníkového prieskumu sociálnych podnikov **30**

7. Návrhy alternatívnych riešení a zmierňujúcich opatrení **44**

Zoznam zdrojov **47**

Príloha **50**

Dotazník k fungovaniu sociálnych podnikov na Slovensku 50

Zoznam tabuliek, grafov a máp

Tabuľka 1 Rozdiel medzi sociálnym podnikom a bežným podnikom 4
Tabuľka 2 Sociálne podniky vo vybraných krajinách EÚ 21
Tabuľka 3 Počet RSP a zamestnancov vo vybraných krajinách EÚ 23
Tabuľka 4 Najnáročnejšie aspekty procesu získania štatútu RSP – top 3 problémy podľa respondentov 34
Tabuľka 5 Príčiny nepožiadania o investičnú pomoc – nenávratná zložka zo strany sociálnych podnikov 37
Tabuľka 6 Súhrnný zoznam opatrení pre pomoc a rozvoj sociálnych podnikov na Slovensku 41

Graf 1 Počet registrovaných sociálnych podnikov podľa roku získania štatútu 7
Graf 2 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa druhu podniku, v % 8
Graf 3 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa právnej formy, v % 8
Graf 4 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa veľkosti, v % 9
Graf 5 Odvetvová štruktúra registrovaných sociálnych podnikov 9
Graf 6 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa jednotlivých kategórií tržieb, v roku 2023 11
Graf 7 Právna forma sociálneho podniku 30
Graf 8 Počet zamestnancov sociálneho podniku 31
Graf 9 Sídlo sociálneho podniku 32
Graf 10 Hlavná činnosť sociálneho podniku podľa SK NACE 33
Graf 11 Náročnosť získania štatútu registrovaného sociálneho podniku z pohľadu žiadateľov 34
Graf 12 Využitie investičnej pomoci – nenávratná zložka 35
Graf 13 Problematické aspekty procesu získavania nenávratnej investičnej podpory 36
Graf 14 Využitie vyrovnávacieho príspevku 37
Graf 15 Ako využili sociálne podniky vyrovnávací príspevok 38
Graf 16 Využitie umiestňovacieho príspevku 38
Graf 17 Faktory vedúce k nezáujmu o umiestňovací príspevok 39
Graf 18 Hodnotenie výšky umiestňovacieho príspevku ako stimulu k prepusteniu zamestnanca na otvorený trh práce 40
Graf 19 Preferencia hotovostných platieb po zavedení transakčnej dane 40

Mapa 1 Regionálna štruktúra registrovaných sociálnych podnikov 10

Úvod

Sociálne podniky predstavujú významný prvok sociálnej ekonomiky. Ide o subjekty, ktoré spájajú dosahovanie spoločenského cieľa s podnikaním, pričom spoločenským cieľom môže byť napríklad pracovná integrácia znevýhodnených alebo zraniteľných osôb na trhu práce, vzdelávanie, ochrana životného prostredia a mnohé iné. Napriek tomu, že prioritným cieľom je riešenie spoločenských problémov, sociálne podnikanie generovanie zisku nevylučuje. Na rozdiel od bežných podnikateľských subjektov, sa tento zisk musí reinvestovať do podniku, to znamená, že ho nemožno použiť ľubovoľne, ale iba na primárny cieľ, ktorý je spojený s riešením spoločenských a sociálnych problémov. **Sociálny podnik sa od bežného podniku odlišuje viacerými znakmi:**

Tabuľka 1 Rozdiel medzi sociálnym podnikom a bežným podnikom

Znaky	Sociálny podnik	Bežný podnik
Právna úprava	zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch	zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník
Cieľ	dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu	maximalizácia zisku
Zamestnanci	osoby so znevýhodnených skupín	osoby profesne a kvalifikačne spôsobilé
Použitie dosiahnutého zisku	reinvestovanie zisku späť do podniku	zisk je rozdelený medzi vlastníkov
Spôsob vnútorného fungovania podniku	participatívne riadenie	autonómne rozhodovanie vlastníkov

Zdroj: Vlastné spracovanie CLR

Vyššie uvedené aspekty sociálneho podnikania a sociálnych podnikov sú uvedené aj v tzv. **Social Business Initiative (Iniciatíva pre sociálne podnikanie)**, ktorú prijala Európska komisia v roku 2011 za účelom podpory sociálneho podnikania.

Sociálny podnik sa chápe ako subjekt:

- ktorého hlavným cieľom je dosahovať sociálny alebo spoločenský cieľ, nie generovať zisk,
- ktorý svoje zisky prevažne reinvestuje s cieľom podporiť spoločenský cieľ,
- ktorého spôsob organizácie a vlastníctva sa riadi demokratickými a participatívnymi zásadami.[1]

Od prijatia Iniciatívy pre sociálne podnikanie sa pojem „*sociálny podnik*“ začal objavovať vo viacerých právnych aktoch EÚ.[2] Na Iniciatívu pre sociálne podnikanie nadväzuje Akčný plán pre sociálne hospodárstvo, ktorý schválila Európska komisia v roku 2021, cieľom ktorého

[1] The Social Business Initiative.
Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0682:FIN:en:PDF

[2] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 346/2013 o európskych fondoch sociálneho podnikania a Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1296/2013 o programe EÚ v oblasti zamestnanosti a sociálnych inovácií, Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1057, ktorým sa zriaďuje Európsky sociálny fond plus (ESF+)

je podporiť sociálne investície, vznik a rozširovanie subjektov sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov, ich inovačnú kapacitu a tvorbu pracovných miest.[3]

Sociálne podnikanie je prítomné v každej krajine EÚ, avšak jeho podoba sa líši v závislosti od historického vývoja, tradícií či kultúry jednotlivých krajín. V posledných rokoch sa koncept sociálneho podnikania dostáva čoraz viac do popredia a výnimkou nie je ani Slovensko. **Prijatie zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch** (ďalej aj ako „zákon č. 112/2018 Z. z.“) malo významný vplyv pre rozvoj sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov v podmienkach Slovenskej republiky. Napriek tomuto významnému míľniku, oblasť sociálneho podnikania, tak ako uvádzame v nasledujúcich kapitolách tohto materiálu, ostáva naďalej veľkou výzvou.

Cieľom tohto testu MSP je preskúmať administratívne a legislatívne bariéry, ktorým sociálne podniky v podmienkach SR čelia a následne navrhnúť odporúčania pre zlepšenie rozvoja a podpory sociálneho podnikania na Slovensku. Okrem prioritného zamerania na územie Slovenskej republiky, sa test MSP zaoberá aj porovnaním fungovania a právnej úpravy sociálnych podnikov vo vybraných krajinách EÚ so zámerom poskytnúť príklady dobrej praxe zo zahraničia, ktoré by mohli prispieť k rozvoju podpory určenej pre sociálne podniky. Súčasťou testu MSP bol aj Okrúhly stôl, na ktorý boli prizvané viaceré sociálne podniky, ktoré poskytli k téme cenné informácie a zaujímavé vstupy do zoznamu odporúčaní.

[3] Building an economy that works for people: an action plan for the social economy

1. Právna analýza súčasného stavu

Komplexnú úpravu sektora sociálnej ekonomiky na Slovensku predstavuje zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Hlavným cieľom zákona je úprava sektora sociálnej ekonomiky a vytvorenie vhodných podmienok k tomu, aby sa sociálna ekonomika rozvíjala a prispela k zvyšovaniu zamestnanosti. **Sociálny podnik je subjektom sociálnej ekonomiky**. V zmysle ustanovenia § 5 ods. 1 zákona č. 112/2018 Z. z. *„Sociálnym podnikom je subjekt sociálnej ekonomiky,*

a) ktorý vykonáva sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť,
b) ktorého hlavným cieľom je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
c) v ktorom k dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu prispievajú tovary alebo služby, ktoré vyrába, dodáva, poskytuje alebo distribuuje, alebo k nemu prispieva spôsob ich výroby alebo poskytovania,
d) ktorý, ak
1. zo svojej činnosti dosiahne zisk, použije do jedného roka odo dňa schválenia riadnej účtovnej závierky, ktorou bol preukázaný kladný výsledok hospodárenia príslušného účtovného obdobia, viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie hlavného cieľa podľa písmena b),
2. časť zisku rozdeľuje podľa Obchodného zákonníka, rozdeľuje ju podľa postupov a pravidiel, ktoré nenarúšajú hlavný cieľ podľa písmena b),
e) ktorý do spravovania svojej hospodárskej činnosti zapája zainteresované osoby.“

Naplnenie kritérií podľa § 5 ods. 1 je jednou z podmienok pre získanie **štatútu registrovaného sociálneho podniku.** [4]

Z hľadiska hlavného cieľa sociálnych podnikov, zákon č. 112/2018 Z. z. delí sociálne podniky na **verejnoprospešné podniky**, ktoré dosahujú pozitívny sociálny vplyv napĺňaním verejného záujmu a na **komunitnoprospešné podniky** dosahujúce pozitívny sociálny vplyv napĺňaním komunitného záujmu.

Z hľadiska zamerania činnosti sa **delia sociálne podniky na:**

1. **integračné -** verejnoprospešné podniky, pri ktorých sa dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu meria zamestnávaním znevýhodnených alebo zraniteľných osôb, pričom podnik musí zamestnávať minimálne 30 % znevýhodnených a zraniteľných osôb,
2. **všeobecné -** tieto podniky môžu napĺňať alebo dosahovať pozitívny sociálny vplyv spôsobom poskytovania spoločensky prospešnej služby všeobecne v ktorejkoľvek oblasti definovanej zákonom o sociálnej ekonomike,
3. **sociálne podniky bývania** - verejnoprospešný podnik, ktorého pozitívnym sociálnym vplyvom je zabezpečovanie spoločensky prospešného nájomného bývania.[5]

[4] § 6 zákon č. 112/2018 Z z.
[5] § 11 zákon č. 112/2018 Z. z. Poznámka: V súčasnosti ide o nevyužívaný druh podniku. https://registre.socialnaekonomika.gov.sk/registrovane-sp?druhSocialnehoPodniku=verejnoprospe%C5%A1n%C3%BD%20%E2%80%93%20soci%C3%A1lny%20podnik%20b%C3%BDvania&pageNr=1

2. Analýza vývoja počtu registrovaných sociálnych podnikov

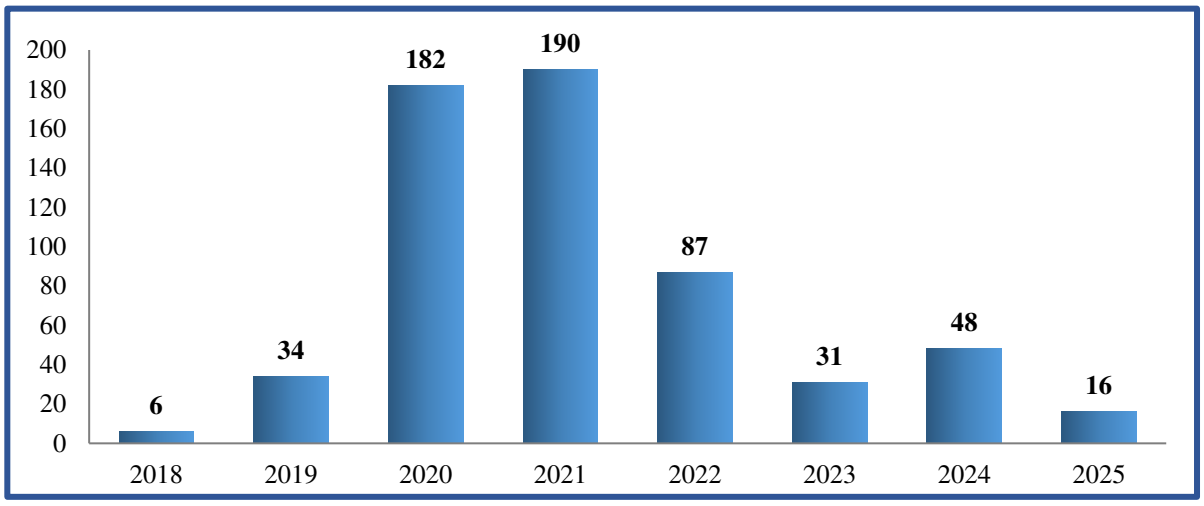
Sociálne podniky predstavujú hlavnú časť sektora sociálneho podnikania. Okrem registrovaných sociálnych podnikov do tohto sektora patria aj ďalšie subjekty, ako sú neziskové organizácie a podnikateľské subjekty, ktoré síce spĺňajú kritériá na registráciu, ale nie sú registrované ako sociálne podniky.

Počet registrovaných sociálnych podnikov s platne priznaným štatútom v zmysle zákona č. 112/2018 Z. z. **dosiahol na konci marca 2025 hodnotu 594**. Na Slovensku sa sociálne podniky mohli začať oficiálne registrovať od 1. mája 2018, keď nadobudol uvedený zákon účinnosť.

Z aktuálneho počtu 594 registrovaných sociálnych podnikov získalo v prvom roku, teda v roku 2018, štatút registrovaného sociálneho podniku 6 subjektov. V nasledujúcom roku 2019 sa ich počet zvýšil na 34. Avšak **výrazný nárast nových registrovaných sociálnych podnikov bol zaznamenaný v rokoch 2020 a 2021**, keď tento štatút každoročne získalo viac ako 180 subjektov. To predstavuje takmer dve tretiny z celkového počtu aktuálne registrovaných sociálnych podnikov.

V nasledujúcich rokoch sa záujem o získanie štatútu registrovaného sociálneho podniku výrazne znížil. Klesajúci trend po roku 2021 narušilo iba mierne oživenie v roku 2024, keď sa počet nových registrovaných sociálnych podnikov medziročne zvýšil na 48. V prvom kvartáli 2025 získalo štatút registrovaného sociálneho podniku 16 subjektov.

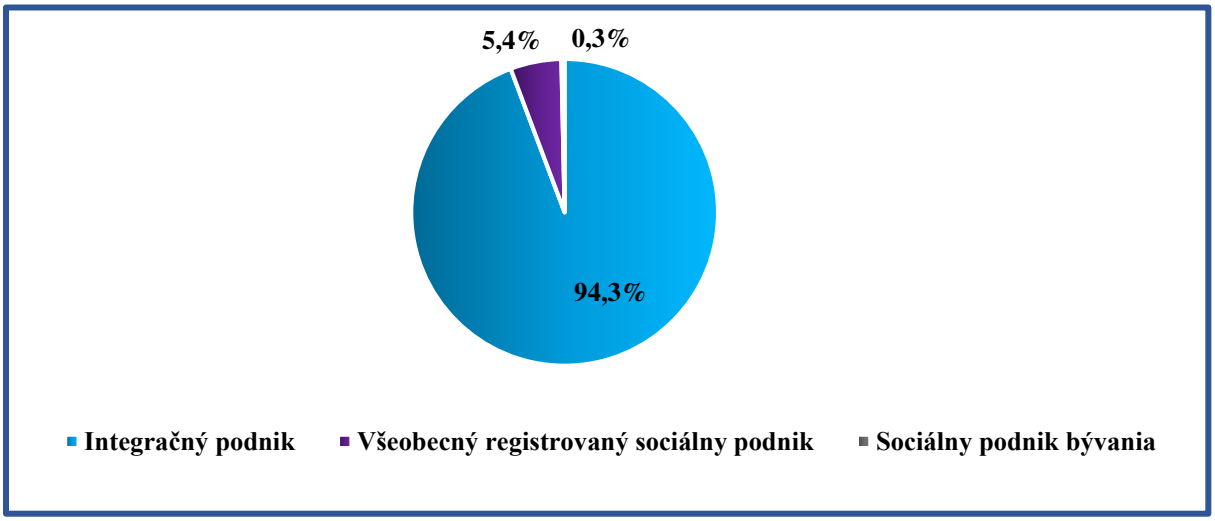
Graf 1 Počet registrovaných sociálnych podnikov podľa roku získania štatútu

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, vlastné spracovanie CLR

Drvivú väčšinu (94,3 %) registrovaných sociálnych podnikov tvoria integračné podniky, pri ktorých sa pozitívny sociálny vplyv dosahuje zamestnávaním znevýhodnených alebo zraniteľných osôb. Všeobecné sociálne podniky, ktoré dosahujú pozitívny sociálny vplyv poskytovaním spoločensky prospešnej služby v ktorejkoľvek oblasti definovanej zákonom o sociálnej ekonomike tvorili 5,4 %. Dva subjekty (0,3 %) boli sociálnymi podnikmi bývania.

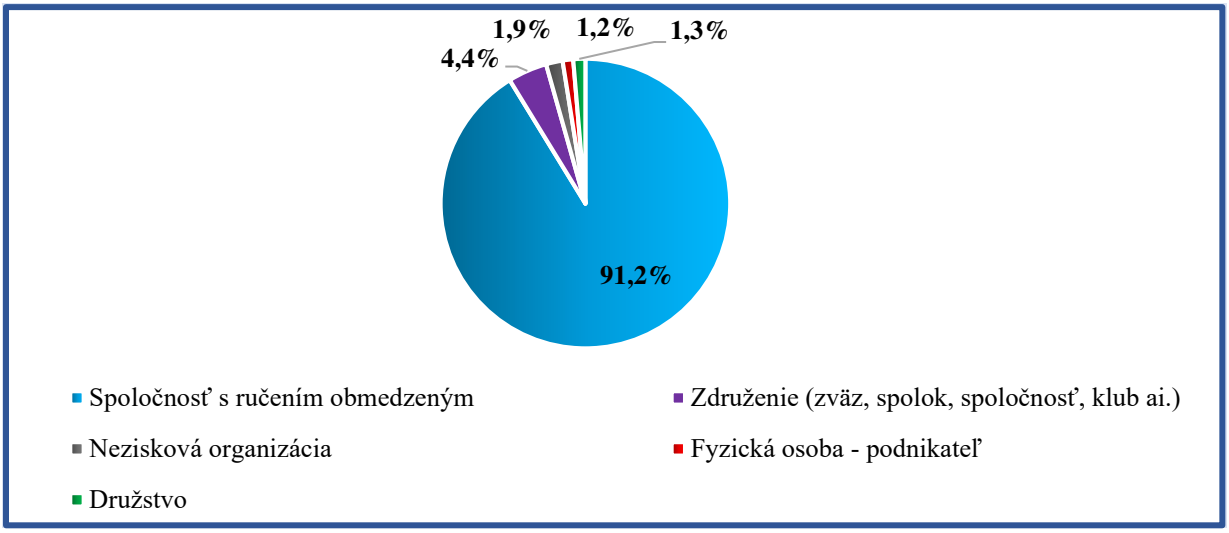
Graf 2 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa druhu podniku, v %

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, vlastné spracovanie CLR

Z hľadiska právnej formy registrovaných sociálnych podnikov majú dominantné zastúpenie spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré tvoria deväť z desiatich sociálnych podnikov (91,2 %). V menšej miere sú zastúpené združenia (4,4 %), neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby (1,9 %), fyzické osoby – podnikatelia (1,2 %) a družstvá (1,3 %).

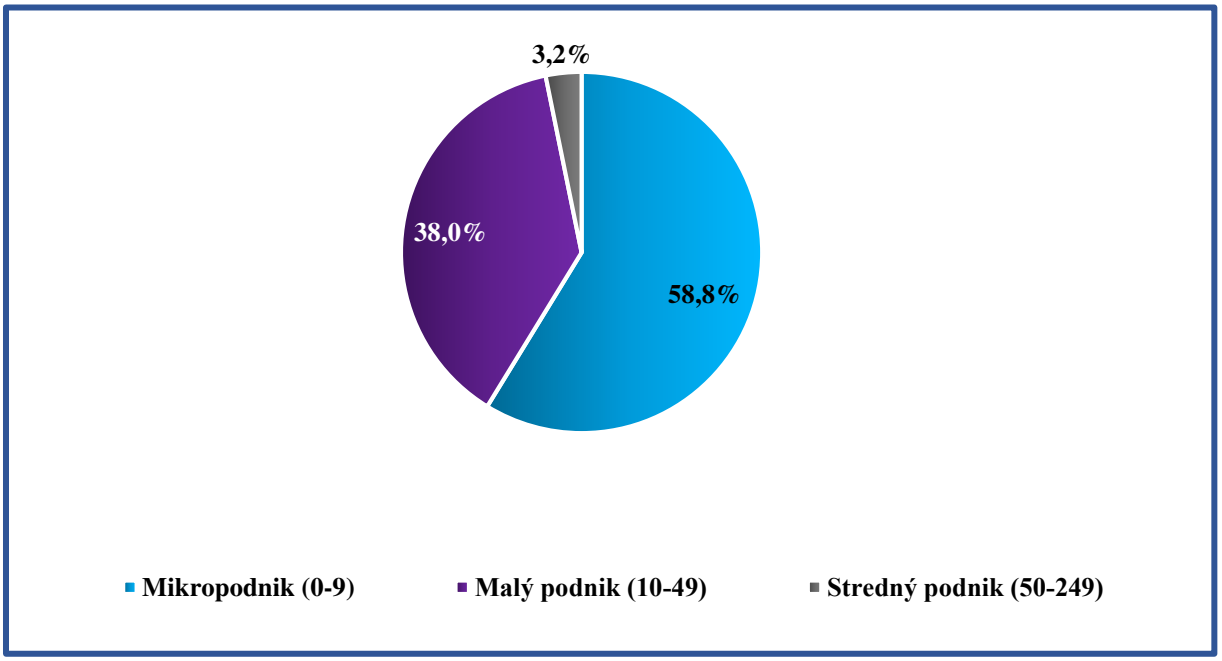
Graf 3 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa právnej formy, v %

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, vlastné spracovanie CLR

Viac ako polovicu (58,8 %) registrovaných sociálnych podnikov tvoria mikropodniky zamestnávajúce do 9 zamestnancov. Malé podniky s počtom zamestnancov od 10 do 49 predstavovali viac ako jednu tretinu (38,0 %) a stredné podniky (50 – 249 zamestnancov) tvorili len 3,2 %.

Graf 4 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa veľkosti, v %

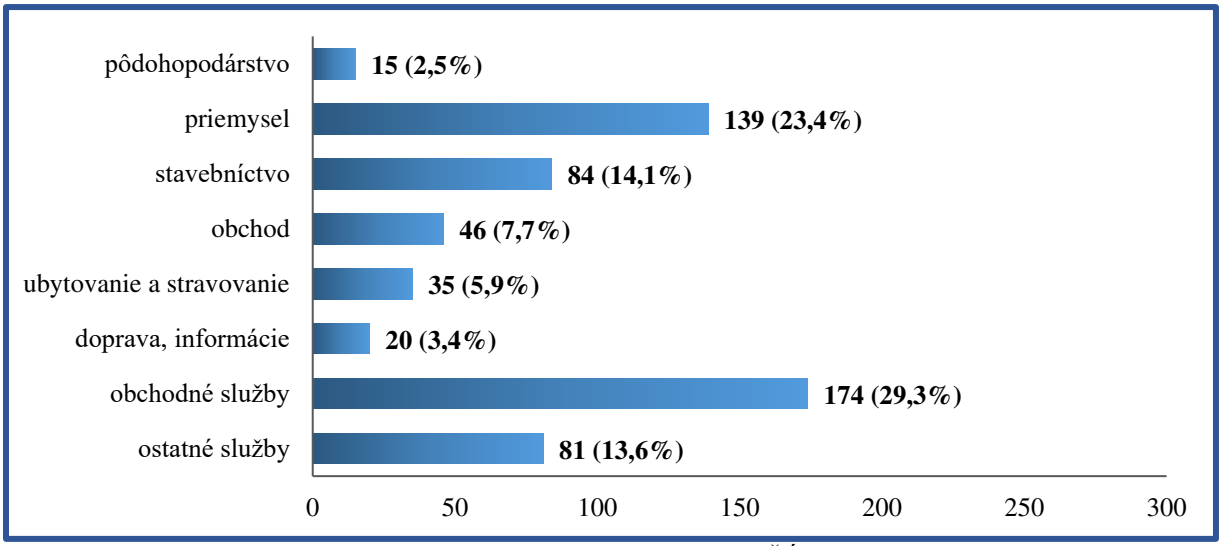

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, Register organizácií ŠÚ SR, vlastné spracovanie CLR podľa veľkostného kritéria počtu zamestnancov.

Registrované sociálne podniky pôsobia vo všetkých hlavných odvetviach národného hospodárstva. Odvetvová štruktúra týchto podnikov ďalej indikuje, že najväčší podiel pôsobí v oblasti obchodných služieb (29,3 %; sekcia K až N SK NACE), čo poukazuje na výrazné zameranie sociálneho podnikania na rôzne formy administratívnych a iných podporných činností. Významné zastúpenie má aj priemysel (23,4 %) a ostatné služby (13,6 %).

Relatívne silné zastúpenie má aj stavebníctvo (14,1 %), čo môže súvisieť s dopytom po inkluzívnych pracovných miestach v manuálnych profesiách. Ostatné odvetvia, ako obchod, ubytovanie a stravovanie, doprava, informácie či pôdohospodárstvo majú menšie zastúpenie. Aj tieto údaje však dokazujú, že sociálne podniky pokrývajú široké spektrum hospodárskych aktivít.

Graf 5 Odvetvová štruktúra registrovaných sociálnych podnikov

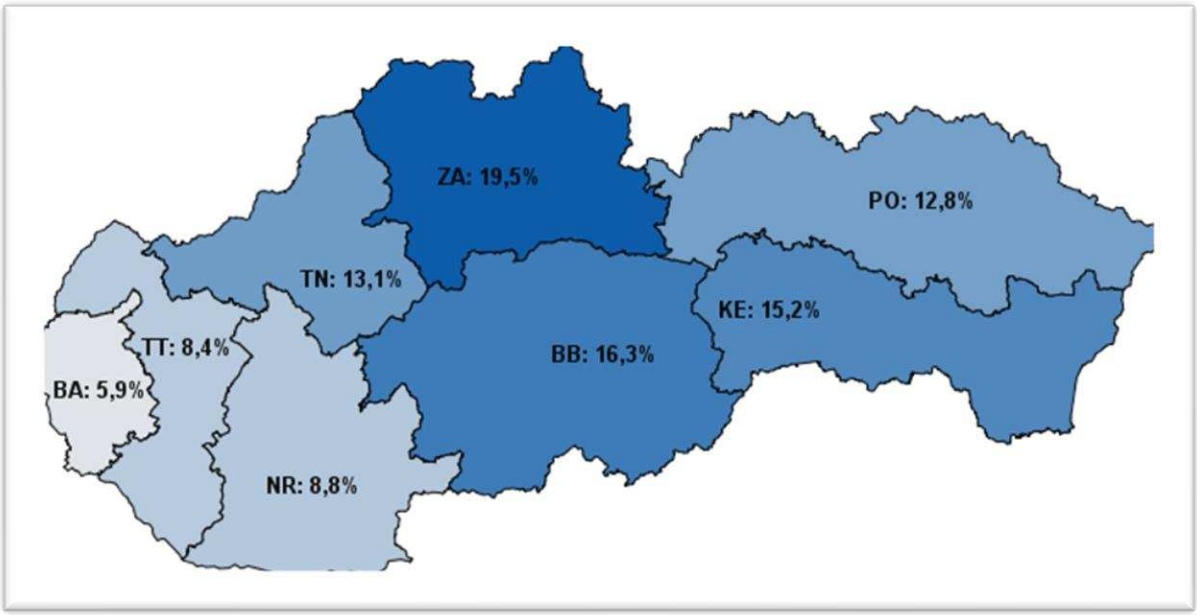

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, Register organizácií ŠÚ SR, vlastné spracovanie CLR

Prezentované údaje o regionálnej štruktúre registrovaných sociálnych podnikov podľa krajov ukazujú, že najviac sociálnych podnikov pôsobí v Žilinskom kraji (19,5 %), nasledovanom Banskobystrickým (16,3 %) a Košickým krajom (15,2 %). Sociálne podniky majú teda silnejšie zastúpenie najmä v regiónoch stredného a východného Slovenska. Tieto oblasti sa vyznačujú vyššou mierou nezamestnanosti a sociálneho vylúčenia, čo vytvára zvýšený dopyt po službách sociálnych podnikov.

Naopak, najmenej sociálnych podnikov je registrovaných v Bratislavskom kraji (5,9 %), čo môže súvisieť s vyššou konkurenciou bežných trhových subjektov alebo odlišnou štruktúrou sociálnych potrieb. Zastúpenie ostatných krajov je pomerne rovnomerné, pohybuje sa v intervale od 8,4 % do 13,1 %.

Mapa 1 Regionálna štruktúra registrovaných sociálnych podnikov

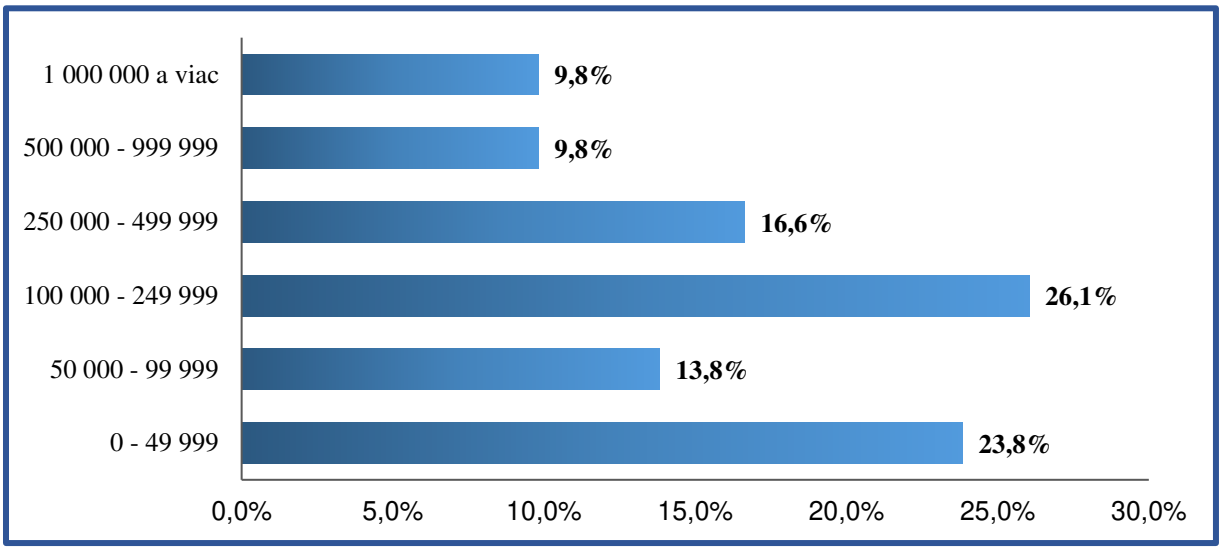
Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, vlastné spracovanie CLR

Sociálny podnik je subjekt sociálnej ekonomiky, ktorý vykonáva hospodársku činnosť na dosiahnutie pozitívneho sociálneho vplyvu. Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa jednotlivých kategórií tržieb v roku 2023 je prezentovaná v nasledujúcom grafe č. 6.

Najväčšia skupina registrovaných sociálnych podnikov dosahuje tržby od 100 000 EUR do 249 999 EUR (26,1 %). Ďalšími významnými skupinami sú podniky s tržbami do 49 999 EUR (23,8 %) a s tržbami od 250 000 do 499 999 EUR (16,6 %). Takmer dve tretiny podnikov má tržby do 250 000 EUR.

Podniky s tržbami nad 500 000 EUR sú menej početné, iba 9,8 % podnikov dosahuje tržby v rozsahu od 500 000 do 999 999 EUR a rovnaký podiel sa nachádza v pásme tržieb 1 mil. EUR a viac. Podľa prezentovaných údajov sa väčšina sociálnych podnikov nachádza v nižších pásmach tržieb, pričom len menšia časť dosahuje vyššie tržby, čo odráža rôzne fázy rozvoja a typy aktivít, ktoré tieto podniky vykonávajú.

Graf 6 Štruktúra registrovaných sociálnych podnikov podľa jednotlivých kategórií tržieb, v roku 2023

Zdroj: Register sociálnych podnikov k 31.3.2025, Register účtovných závierok, vlastné spracovanie CLR.
Poznámka: Údaje pokrývajú 499 sociálnych podnikov s dostupnými finančnými výkazmi.

3. Identifikácia problému

Podpora sociálnych podnikov

Sociálne podniky majú nárok na rôzne formy **priamej a nepriamej podpory**. **Medzi priamu formu podpory radíme nasledovné formy:**

1. Investičná pomoc (podľa ustanovenia § 7 zákona č. 112/2018 Z. z.)
2. Kompenzačná pomoc (podľa ustanovenia § 19 zákona č. 112/2018 Z. z.)
3. Umiestňovací príspevok a vyrovnávací pre integračný podnik (podľa ustanovenia § 19a a § 19b zákona č. 112/2018 Z. z.)

Medzi nepriamu formu podpory radíme nasledovné formy:

1. Znížená sadzba DPH
2. Úľava na dani z príjmov
3. Predaj/prenájom nehnuteľnosti za nižšiu cenu ako je znalecký odhad
4. Servisné poukážky
5. Verejné obstarávanie so sociálnym aspektom[6]

Priama forma podpory

1. Investičná pomoc

Registrovanému sociálnemu podniku umožňuje zákon č. 112/2018 Z. z. získanie investičnej pomoci, ktorá spadá pod priamu formu pomoci. Investičná pomoc zohráva kľúčovú úlohu pri podpore rozvoja sociálnych podnikov, pričom priama investičná pomoc sa v zmysle zákona č. 112/2018 Z. z. poskytuje na účel podpory investície alebo prípravy projektu investície a poradenských služieb súvisiacich s touto prípravou. Priama investičná pomoc má v zmysle §17 ods.1 zákona č. 112/2018 Z. z. podobu:

[6] § 110 ods. 5 písm. a) zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „***Verejný obstarávateľ môže vyhradiť právo účasti na verejnom obstarávaní len pre a) registrovaný sociálny podnik***“.

§ 10 ods. 7 prvá a druhá veta zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „*Verejný obstarávateľ podľa § 7 ods. 1 písm. b) až e) a obstarávateľ sú v kalendárnom roku, v ktorom začali alebo realizovali najmenej desať verejných obstarávaní okrem podlimitných zákaziek na tovary a služby a podlimitných zákaziek na stavebné práce s predpokladanou hodnotou zákazky nižšou ako 300 000 eur, povinní najmenej v 6 % z týchto verejných obstarávaní použiť sociálne hľadisko alebo environmentálne hľadisko v opise predmetu zákazky ako osobitnú podmienku plnenia zmluvy alebo ako kritérium na vyhodnotenie ponúk.* ***Verejný obstarávateľ podľa § 7 ods. 1 písm. a) je povinný použiť environmentálne hľadisko najmenej v 6 % verejných obstarávaní podľa prvej vety a sociálne hľadisko najmenej v 6 % verejných obstarávaní podľa prvej vety****.“*

§ 36a ods. 1 zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „*Verejný obstarávateľ a obstarávateľ môžu vyhradiť právo účasti vo verejnom obstarávaní len pre registrované integračné sociálne podniky, chránené dielne, fyzické osoby so zdravotným postihnutím, ktoré prevádzkujú alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť na chránenom pracovisku, alebo môžu vyhradiť realizáciu zákazky v rámci programov chránených pracovných miest za predpokladu, že aspoň 30 % zamestnancov registrovaných integračných sociálnych podnikov, zamestnancov vykonávajúcich prácu v chránených dielňach alebo zamestnancov programov chránených pracovných miest tvoria osoby so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnené osoby.“*

a) finančného nástroja, pri ktorého vykonávaní sú poskytované finančné prostriedky návratnou formou pomoci,
b) finančného nástroja, pri ktorého vykonávaní sú poskytované finančné prostriedky kombináciou návratnej formy pomoci a nenávratnej formy pomoci,
c) podmienečne vratného finančného príspevku,
d) nenávratného finančného príspevku ,
e) dotácie pre registrovaný sociálny podnik (ďalej aj ako „RSP“),
f) predaja nehnuteľnosti za nižšiu cenu ako je všeobecná hodnota majetku alebo nájmu nehnuteľnosti za nižšiu cenu ako je hodnota nájmu nehnuteľnosti stanovená znaleckým posudkom [7]

Podmienkou uchádzania sa o **nenávratnú investičnú pomoc,** vo forme podľa § 17 ods. 1 písm. d) a e), je schválenie investičnej pomoci vo forme finančného nástroja podľa § 17 ods. 1 písm. a) a b), alebo schválenie inej formy financovania, ktorá je spojená s povinnosťou vrátiť stanovené percento poskytnutých finančných prostriedkov.

Výška schválenej investičnej pomoci vo forme finančného nástroja od finančného sprostredkovateľa musí byť najmenej **20 % z celkovej výšky nákladov investičného zámeru.** Výška schválenej investičnej pomoci od právnickej osoby v zmysle §17 ods. 3 písm. b) musí byť najmenej 10% z celkovej výšky nákladov investičného zámeru. Cieľom takejto kombinácie návratnej pomoci (finančného nástroja, resp. komerčného úveru prostredníctvom finančnej inštitúcie) a nenávratnej formy podpory (nenávratného finančného príspevku) je motivovať žiadateľa k vypracovaniu kvalitnejšieho investičného plánu.[8]

V prvom rade je nutné, aby sociálny podnik, ktorý sa uchádza o nenávratnú pomoc v podobe nenávratného finančného príspevku alebo dotácie, mal schválený úver, pričom v rámci procesu schvaľovania podlieha investičný zámer podniku hodnoteniu zo strany finančnej inštitúcie alebo spôsobilej právnickej osoby.[9]

1. Kompenzačná pomoc

Na vyrovnanie zvýšených nákladov, súvisiacich s orientáciou na dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu, sa sociálnemu podniku v širšom priestore sociálnej ekonomiky poskytuje **kompenzačná pomoc.** Z dôvodu dosahovania pozitívneho sociálnu vplyvu sú sociálni podnikatelia znevýhodnení v porovnaní s podnikateľmi vykonávajúcimi obdobnú činnosť za účelom dosiahnutia zisku.

Kompenzačná pomoc môže mať formu návratnej či nenávratnej pomoci, avšak nenávratná pomoc nie je podmienená kombináciou s návratnou finančnou pomocou.

[7] § 17 zákon č. 112/2018 Z. z.
[8] Dostupné na: https://socialnypodnik.gov.sk/wp-content/uploads/2022/03/Formy-aktualnej-statnej-podpory-pre-RSP_2022_2.pdf
[9] Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/NP_IPSP/Odporucany_postup_pre_Registrovany_socialny_podnik.pdf
Financovanie investičnej pomoci bolo zabezpečené prostredníctvom NP Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka, v rámci ktorého sa poskytovala registrovaným sociálnym podnikom investičná pomoc vo forme nenávratného finančného príspevku v kombinácii s návratnou finančnou pomocou.

a) Vyrovnávací príspevok

Jednou z foriem v rámci kompenzačnej pomoci sú **vyrovnávajúce príspevky** podľa § 19b zákona č. 112/2018 Z. z., ktoré sú určené na podporu pracovnej integrácie znevýhodnených a zraniteľných osôb. Sú určené pre **registrované integračné sociálne podniky** na kompenzáciu zníženej schopnosti zamestnancov vykonávať určité činnosti a s tým spojenej nižšej produktivity práce a poskytujú sa na **mzdové náklady** spojené so zamestnávaním znevýhodnených osôb alebo zraniteľných osôb, **dodatočné náklady** spojené so zamestnávaním znevýhodnených osôb z dôvodu spočívajúcom v ich zdravotnom stave a **náklady vynaložené na pomoc zamestnaným znevýhodneným osobám** okrem osôb, ktoré sú znevýhodnenými osobami z dôvodu spočívajúcom v ich zdravotnom stave.[10]

Podľa správy NKÚ, najvyužívanejšou formou v rámci kompenzačnej pomoci je preplácanie mzdových nákladov. Zároveň **v súčasnosti predstavujú vyrovnávacie príspevky jediný funkčný finančný nástroj pre sociálne podniky, čo má zároveň aj vplyv na to, aké druhy sociálnych podnikov prevládajú na Slovensku**.[11] Tak ako bolo spomenuté vyššie, vo veľkej miere prevládajú integračné sociálne podniky, prípadne kombinácia integračného a všeobecného sociálneho podniku.

b) Umiestňovací príspevok

Za účelom zvýšenia motivácie zabezpečiť zamestnancovi, ktorý je znevýhodnenou osobou zamestnanie, resp. mu pomôcť nájsť si uplatnenie na otvorenom trhu práce , t. z. zamestnať sa u zamestnávateľa, ktorý nie je sociálnym podnikom, závislou osobou sociálneho podniku ani chránenou dielňou, sú určené pre registrované integračné sociálne podniky **umiestňovacie príspevky** podľa ustanovenia § 19a zákona č. 112/2018 Z. z.

Jednou z podmienok na vyplatenie tohto príspevku je, že bývalý zamestnanec integračného podniku sa musí zamestnať u nového zamestnávateľa najneskôr do jedného mesiaca odo dňa skončenia pracovného pomeru v integračnom sociálnom podniku.

Mesačná výška umiestňovacieho príspevku na jedného zamestnanca je v:

- 1. – 3. mesiac pre rok 2025 najviac vo výške 74,20 €,
- 4. – 6. mesiac pre rok 2025 najviac vo výške 222,60 €,
- 7. – 9. mesiac pre rok 2025 najviac vo výške 371,00 €,
- 10. – 12. mesiac pre rok 2025 najviac vo výške 519,40 €[12]

V praxi môžeme pozorovať nízky záujem o využívanie tohto nástroja.

[10] § 19b zákon č. 112/2018 Z. z.
[11] Dostupné na: https://www.nku.gov.sk/documents/d/nku/socialne-podniky-pdf
[12] Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-trhu-prace/prispevky-pre-zamestnavatela/umiestnovaci-prispevok-19a.html?page_id=1239005

Nepriama forma podpory

1. Servisné poukážky

Jedným z nástrojov nepriamej formy pomoci na podporu dopytu po službách registrovaných sociálnych podnikov sú **servisné poukážky**. Je ich možné uplatniť **len v registrovaných sociálnych podnikoch, ktorých predmet činnosti zodpovedá službe starostlivosti o domácnosť a záhradu**, napr. upratovanie v domácnosti, umývanie okien, kosenie, rezanie stromov a podobne. Servisné poukážky majú hodnotu ceniny s nominálnou hodnotou 10 €. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR dodáva servisné poukážky oprávnenému subjektu, t. j. ÚPSVR/obec/VÚC, ktorý požiada o ich distribúciu.

2. Znížená sadzba DPH

Medzi nepriamu formu podpory pre registrovaný sociálny podnik radíme **zníženú sadzbu DPH**. Podľa § 27 ods. 3 písm. c) zákona č. 222/2004 o dani z pridanej hodnoty *„Znížená sadzba dane 5 % zo základu dane sa uplatňuje na tovary a služby, ktoré v rámci aktivít sociálnej ekonomiky dodáva registrovaný sociálny podnik, ktorý 100 % svojho zisku po zdanení používa na dosiahnutie svojho hlavného cieľa“.* Ide o **tzv. 100 % socializáciu zisku**.[13]

Uplatnenie dane nie je podmienené splnením iných podmienok, čo je predpokladom pre efektívnejšie uplatňovanie nižšej sadzby DPH pre sociálne podniky.[14]

3. Verejné obstarávanie so sociálnym aspektom

Medzi nepriamu formu podpory zaraďujeme uplatňovanie sociálneho hľadiska vo verejnom obstarávaní. **Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní** (ďalej aj ako „zákon č. 343/2015 Z. z.“) v zmysle § 10 ods. 7 s účinnosťou od 1. januára 2020, ukladá povinnosť verejným obstarávateľom a obstarávateľom, ktorí v kalendárnom roku začali, alebo realizovali najmenej 10 verejných zákaziek okrem zákaziek s nízkou hodnotou, použiť sociálne hľadisko najmenej v 6 % z týchto verejných obstarávaní.[15] Kvóta 6 % je definovaná rozdielne pre rôzne druhy verejných obstarávateľov. Ak ide o verejného obstarávateľa v postavení podľa § 7 ods. 1 písm. a) zákona č. 343/2015 Z. z. (štát), má povinnosť realizovať 6 % z vyhlásených obstarávaní podlimitných a nadlimitných zákaziek so sociálnym hľadiskom a 6 % s environmentálnym hľadiskom.

Ak ide o verejného obstarávateľa iného ako v postavení podľa § 7 ods. 1 písm. a) zákona č. 343/2015 Z. z. (napr. samospráva), tento si môže vybrať, či v rámci 6 % kvóty uplatní sociálne alebo environmentálne hľadisko.

Verejný obstarávateľ a obstarávateľ môže uplatniť sociálne hľadiská v nákupnom procese prostredníctvom zapracovania sociálneho aspektu do súťažných podkladov (v opise predmetu zákazky ako osobitnú podmienku plnenia zmluvy alebo ako kritérium na vyhodnotenie ponúk), vyhradením práva účasti vo verejnom obstarávaní len pre registrované sociálne podniky,

[13] Zákon č. 222/2004 o DPH
[14] Novelou zákona č. 102/2024 Z. z. sa zjednodušili podmienky pre sociálne podniky v tejto oblasti. Veľkú časť podnikov vylučovalo z možnosti uplatňovania si zníženej sadzby DPH najmä podmienka, že zníženú sadzbu na tovary a služby si môže uplatniť sociálny podnik vtedy, ak tým nedochádza k narušeniu hospodárskej súťaže nezlučiteľnému s vnútorným trhom.
[15] Zákon č. 343/2015 Z. z.

uplatnením výnimiek na ktoré sa nevzťahujú pravidlá zákona č. 343/2015 Z. z., napr. formou in house zákazky.[16]

Problematické aspekty v poskytovaní podpory:

- **Nefunkčnosť investičnej pomoci**. Financovanie investičnej pomoci, upravenej zákonom č. 112/2018 Z. z., bolo zabezpečené cez národný projekt. Zo správy Najvyššieho kontrolného úradu z roku 2023 vyplýva, že z alokovanej sumy 47 mil. € bolo vyčerpaných necelých 19 %. Okrem nízkeho čerpania alokovaných zdrojov, NKÚ konštatuje, že národný projekt nebol dostatočne pripravený, o čom svedčí aj 11 zverejnených aktualizácií Oznámení o možnosti predkladania žiadosti o poskytnutie investičnej pomoci formou nenávratného finančného príspevku na podporu registrovaných sociálnych podnikov. Neprehľadnosť a komplikovanosť možno považovať za kľúčové dôvody, ktoré odradili registrované sociálne podniky uchádzať sa o pomoc.[17] Za negatívum možno taktiež považovať zdĺhavý proces, pokiaľ ide o získanie návratnej časti investičnej pomoci vo forme finančného nástroja – úveru (uchádzanie sa o návratnú zložku predstavuje jednu z podmienok získania nenávratnej zložky).[18] Negatívnu skúsenosť s uchádzaním sa o investičnú pomoc vyjadrili aj sociálne podniky, ktoré sa zúčastnili Okrúhleho stola dňa 29.04.2025 v priestoroch Slovak Business Agency.

- **Sadzby umiestňovacieho príspevku nie sú dostatočne vysoké**. Ak zamestnanec získa pracovné návyky v sociálnom podniku, ktoré mu následne pomôžu s nájdením si ďalšieho, stáleho, zamestnania, máme za to, že tieto sociálne podniky by mali byť za túto činnosť efektívne a dostatočne motivujúco odmenení. Z dôvodu nedostatočnej výšky umiestňovacích príspevkov plynie neochota integračných sociálnych podnikov vzdať sa vyškolených zamestnancov.

- **Vyrovnávajúce príspevky, ako jediný funkčný finančný nástroj, sa poskytujú len integračným sociálnym podnikom**, čo je možné vnímať ako jeden z dôvodov jednostrannej orientácie sociálnych podnikov

- **Nefunkčnosť systému servisných poukážok**. O servisné poukážky, ako nástroj nepriamej formy pomoci, **nie je evidovaný zo strany registrovaných sociálnych podnikov a ani zo strany občanov dostatočný záujem (bližšie v kapitole 5)**. Dôvodom neúčinnosti tejto formy podpory je najmä byrokracia, ktorej čelí sociálny podnik, spojená s prijímaním, evidenciou a následným preplácaním, nízka miera informovanosti o existencií nástroja, ako aj to, že finančné prostriedky súvisiace so servisnými poukážkami sa započítavajú do schémy de minimis.[19]

- **Nedostatočné využitie sociálneho hľadiska vo verejnom obstarávaní.** Napriek viacerým nástrojom na uplatnenie sociálneho aspektu vo verejnom obstarávaní, ktoré zákon č. 343/2015 Z. z. ponúka, nie je využitie týchto nástrojov v praxi nateraz

[16] Dostupné na: https://socialnypodnik.gov.sk/formy-podpory-nepriama/verejne-obstaravanie-so-socialnym-aspektom/sprievodca-verejnym-obstaravanim/index.html
[17] Dostupné na: https://www.nku.gov.sk/documents/d/nku/socialne-podniky-pdf
[18] Dostupné online: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/hodnotenie/hodnotenie-efektivnosti-podporenych-intervencii-z-po3-zamestnanost-op-lz-zameranych-vybrane-projekty.pdf
[19] Dostupné na: https://www.iness.sk/sites/default/files/pictures/servisne_poukazky.pdf

dostatočné a verejní obstarávatelia a obstarávatelia uprednostňujú skôr tradičné modely, pri ktorých je najsilnejším argumentom najnižšia cena.[20]

Registrácia sociálneho podniku

Podmienkou k získaniu štatútu registrovaného sociálneho podniku je **registrácia sociálneho podniku**.[21]

1. Okrem **všeobecných podmienok**[22], ktoré musia žiadatelia splniť bez ohľadu na to, o štatút ktorého druhu RSP sa uchádzajú, priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku podlieha i **osobitným podmienkam**. Ich splnenie sa už vyžaduje v závislosti od zvoleného typu registrovaného sociálneho podniku.
2. Formálnou podmienkou je, že **základný dokument** žiadateľa o priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku **musí spĺňať viaceré náležitosti** podľa § 6 ods. 1 písm. b). zákona č. 112/2018 Z. z.. Základný dokument má rôznu podobu v závislosti od právnej formy subjektu, uchádzajúceho sa o priznanie štatútu RSP.
3. Podmienkou pre získanie štatútu registrovaného sociálneho podniku je **fungovanie poradného výboru alebo demokratickej správy.**
4. Žiadateľ o priznanie štatútu RSP musí spĺňať tiež **podmienku sídla** v prípade PO, a miesta podnikania v prípade fyzickej FO.
5. Ďalšou podmienkou je **dôveryhodnosť žiadateľa**, pričom zákon č. 112/2018 Z. z. ponúka možnosť splniť túto podmienku prostredníctvom organizácie sektora sociálnej ekonomiky, ktorá môže vydať žiadateľovi osvedčenie, avšak za možnú odplatu.[23]
6. Žiadateľ, ktorý existuje dlhodobo, ako aj žiadateľ, ktorý vykonáva aktivity v oblasti sociálnej ekonomiky najdlhšie jeden rok, musí mať vypracovaný **projekt činnosti RSP vo vzťahu k činnosti, ktorou dosahuje merateľný pozitívny sociálny vplyv, a vo vzťahu k hospodárskej činnosti.** Žiadateľ, ktorý je novým podnikom, musí predložiť aj projekt činnosti obsahujúci kalkuláciu predpokladaných príjmov a výdavkov najmenej nasledujúce tri hospodárske roky.
7. Žiadateľ musí byť **bezúhonný**, čo sa preukazuje výpisom z registra trestov.
8. Žiadateľ, ktorý je obchodnou spoločnosťou alebo FO – podnikateľom a ktorý žiada o priznanie štatútu integračného sociálneho podniku musí spĺňať **podmienku zamestnávania minimálneho počtu zamestnancov**.[24]
9. Žiadateľ **nesmie mať nedoplatky** poistného na povinné verejné zdravotné poistenie, poistného na sociálne poistenie a povinných príspevkov na starobné dôchodkové sporenie v Slovenskej republike a v štáte sídla alebo v štáte podnikania. Žiadateľ tiež nesmie mať nedoplatky na dani v Slovenskej republike a v štáte sídla alebo v štáte miesta podnikania.

[20] D 1.1.5. Joint report on the Social Economy ecosystem in the Danube Region.
[21] Získaním štatútu registrovaného sociálneho podniku získava sociálny podnik možnosť prístupu k podporným schémam určeným výhradne pre RPS
[22] § 5 ods.1 zákona č. 112/2018 Z. z.
[23] § 26 ods. 10 zákona č. 112/2018 Z. z.
[24] Žiadateľ o priznanie štatútu integračného podniku, ak je tento obchodnou spoločnosťou alebo fyzickou osobou – podnikateľom, musí mať v čase podania žiadosti najmenej dvoch zamestnancov v pracovnom pomere dohodnutom najmenej v rozsahu polovice ustanoveného týždenného pracovného času. Títo v prípade obchodnej spoločnosti nesmú byť jej spoločníkmi.

10. Podmienkou je tiež **neporušenie zákazu nelegálneho zamestnávania**.
11. Štatút RSP je možné priznať **žiadateľovi, ktorý nie je v konkurze, v reštrukturalizácii alebo v likvidácii.**
12. Žiadateľ taktiež **nemôže mať zrušený štatút RSP v posledných troch rokoch pred podaním žiadosti.**

Konanie o priznanie štatútu RSP sa začína žiadosťou. Prílohou k žiadosti o štatút podľa ustanovenia § 7 zákona č. 112/2018 Z. z. je:

- výpis z registra trestov nie starší ako 3 mesiace, alebo údaje potrebné na jeho vyžiadanie a súhlas so spracovaním osobných údajov,
- zakladajúci dokument podniku podľa druhu podniku (napr. v prípade občianskeho združenia stanovy),
- projekt činnosti sociálneho podniku, tzv. podnikateľský plán. Doklady preukazujúce splnenie podmienok. Ak ide o žiadateľa so sídlom alebo miestom podnikania v členskom štáte, ktorý podobné potvrdenia nevydáva, je postačujúce čestné vyhlásenie.

Ak žiadateľ splní podmienky podľa § 6 ods.1 zákona č. 112/2018 Z. z., Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR mu prizná **štatút registrovaného sociálneho podniku.**

Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že **proces registrácie** [25] **je administratívne náročný a komplikovaný.**

Problematické aspekty v procese registrácie:

- Za problematické možno považovať **predovšetkým splnenie podmienky vypracovania projektu činnosti RSP**, ktorým sa bude dosahovať sociálny cieľ vrátane kalkulácie predpokladaných príjmov a výdavkov najmenej na tri hospodárske roky. Tento proces môže byť pre podniky náročný a odrádzať subjekty od registrácie sociálneho podniku. Máme za to, že je nutné subjekty vo väčšej miere motivovať k získaniu štatútu registrovaného sociálneho podniku a celý proces registrácie uľahčiť.

  Navrhovaným riešením je poskytovanie odborného vzdelávania a poradenstva v oblasti prípravy podnikateľského plánu, a to v čase registrácie sociálneho podniku. Takéto poradenstvo by mohlo zvýšiť pripravenosť sociálnych podnikov a zároveň by zabezpečilo, aby vznikali kvalitné podnikateľské plány. Poradenstvo zamerané na prípravu podnikateľského plánu pre sociálne podniky by mohla poskytovať napríklad Slovak Business Agency.

- CLR považuje za problematický element tiež **potrebu preukázania dôveryhodnosti žiadateľa**. Okrem toho, že zákon č. 112/2018 Z. z. nedefinuje dostatočne kritéria rozhodujúce pre určenie dôveryhodnosti, možnosť vydania osvedčenia o splnení podmienky dôveryhodnosti žiadateľa zo strany organizácie sektora sociálnej ekonomiky za odplatu, nepovažujeme za správne a odporúčame dané ustanovenie upraviť.

- Povinnosťou RSP je bez ohľadu na jeho právnu formu viesť účtovníctvo v sústave podvojného účtovníctva a na samostatných analytických účtoch osobitne vykazovať tie

[25] § 6 zákona č. 112/2018 Z. z.

činnosti, ktoré vykonáva RSP. Za istých podmienok musí mať RSP overenú účtovnú závierku štatutárnym audítorom v zmysle ustanovení zákona č. 423/2015 Z. z. o štatutárnom audite a o zmene a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov, a to v prípade splnenia **čo i len jednej z dvoch podmienok.**[26]

Pri bežných účtovných jednotkách sa vyžaduje overenie účtovnej závierky, ak sú splnené **min. 2 z 3 podmienok.**[27] V porovnaní s bežnými účtovnými jednotkami sú podmienky v prípade RSP definované prísnejšie.

- Popri vedení účtovníctva je **sociálny podnik povinný vypracovať aj výročnú správu** za príslušný kalendárny rok, a to v termíne, ktorý určí štatutárny orgán podniku, alebo v termíne, ktorý je upravený jeho základným dokumentom, prípadne najneskôr do 30. júna nasledujúceho kalendárneho roka.

Sociálne podnikanie v oblasti poskytovania sociálnych služieb

Prepojenie sociálneho podnikania a poskytovania sociálnych služieb je v zahraničí bežným javom. **V podmienkach SR však existujú viaceré legislatívne bariéry**, ktoré obmedzujú aktívnu účasť sociálnych podnikov v poskytovaní sociálnych služieb. Podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní, u osoby, ktorá žiada o zápis do registra (poskytovanie sociálnej služby podlieha zápisu do registra, ktorý vedie vyšší územný celok), **poskytovanie sociálnej služby bez cieľa dosiahnuť zisk sa posudzuje podľa právnej formy**.

Vylúčené sú tradičné právne formy obchodných spoločností – spoločnosť s ručením obmedzeným alebo akciová spoločnosť. **Poskytovanie sociálnej služby bez cieľa dosiahnuť zisk zároveň nemôže byť podnikaním** podľa osobitných predpisov.[28]

Poskytovanie sociálnej služby sa teda explicitne vylučuje z definície podnikania, čo bráni sociálnemu podniku poskytovať sociálne služby prostredníctvom podnikania.

[26] a) ak príjem verejných prostriedkov a podielov zaplatenej dane v účtovnom období, za ktoré je účtovná závierka zostavená, presiahne 200 000 eur alebo, b) ak všetky príjmy registrovaného sociálneho podniku v účtovnom období, za ktoré je účtovná závierka zostavená, presiahnu 500 000 eur.

[27] 1. celková suma majetku presiahla 4 000 000 eur, 2. čistý obrat presiahol 8 000 000 eur, 3. priemerný prepočítaný počet zamestnancov v jednom účtovnom období presiahol 50.

[28] § 64 ods. 12 zákon 448/2008 Z. z. V súlade s § 3 ods. 3 je poskytovateľom sociálnej služby za podmienok ustanovených týmto zákonom obec, právnická osoba zriadená obcou alebo založená obcou, právnická osoba zriadená vyšším územným celkom alebo založená vyšším územným celkom (ďalej len „verejný poskytovateľ sociálnej služby“) a iná osoba (ďalej len „neverejný poskytovateľ sociálnej služby“), ktorou sa rozumie akákoľvek právnická alebo fyzická osoba, a to bez ohľadu na jej právnu formu.

Odporúčanie:

- Odporúčaním je **otvoriť diskusiu o prepojení sociálnych služieb so sociálnym podnikaním a iniciovať legislatívnu zmenu v tejto oblasti.** Za problematické považujeme predovšetkým vylúčenie podnikania v oblasti sociálnych služieb a vylúčenie právnych foriem obchodných spoločností v oblasti poskytovania sociálnych služieb. V blízkej budúcnosti je nutné hľadať spôsoby, ktoré budú podporovať poskytovanie sociálnych služieb prostredníctvom RSP a to aj z dôvodu rastúceho dopytu po rôznych druhoch sociálnych služieb, napríklad v kontexte starnúcej populácie.

4. Medzinárodné porovnanie a príklady dobrej praxe

V členských štátoch EÚ existuje viac ako 246 000 sociálnych podnikov, z ktorých menej ako 43 000 sú ex lege sociálne podniky t. j. sociálne podniky, ktoré majú oficiálne pridelený štatút sociálneho podniku, a viac ako 203 000 sú de facto sociálne podniky, teda sociálne podniky, ktoré majú všetky charakteristiky sociálneho podniku, ale nemajú oficiálny štatút sociálneho podniku.[29]

Nasledujúca tabuľka zobrazuje počet subjektov v sociálnej ekonomike, počet sociálnych podnikov a ich podiel na celkovom počte subjektov v sociálnej ekonomike, počet MSP a podiel sociálnych podnikov na počte MSP, ako aj odhadovaný celkový ročný obrat subjektov sociálnej ekonomiky vo vybraných krajinách EÚ. Počet sociálnych podnikov zahŕňa okrem sociálnych podnikov, ktoré majú oficiálne pridelený status sociálneho podniku aj tzv. de facto sociálne podniky. Pokiaľ ide o obrat sociálnych podnikov, k dispozícii sú len obmedzené dáta. Celkové ročné obraty vychádzajú z údajov pre celú sociálnu ekonomiku a sú preto orientačné.

Tabuľka 2 Sociálne podniky vo vybraných krajinách EÚ

Krajina	Rok	Počet sociálnych podnikov (SP)	Počet subjektov v sociálnej ekonomike	Podiel SP na celkovom počte subjektov v sociálnej ekonomike (%)	Počet MSP	Podiel SP na počte MSP (%)	Odhadovaný celkový ročný obrat (mil. EUR)
Francúzsko	2021	**79 544**	1 530 540	**5,20**	4 493 108,00	**1,77**	487 700 €
Nemecko	2021	**50 162**	650 057	**7,72**	3 154 683,00	**1,59**	77 040 €
Taliansko	2021	**25 868**	406 709	**6,36**	4 466 356,00	**0,58**	128 931 €
Poľsko	2021	**21 106**	97 468	**21,65**	2 665 170,00	**0,79**	8 736 €
Portugalsko	2021	**8 350**	73 574	**11,35**	1 231 887,00	**0,68**	10 103 €
Slovinsko	2021	**6 211**	26 978	**23,02**	185 664,00	**3,35**	1 732 €
Rumunsko	2021	**9 090**	128 176	**7,09**	941 631,00	**0,97**	1 245 €
Litva	2021	**1 734**	7 474	**23,20**	300 186,00	**0,58**	1 052 €
Česko	2021	**198**	113 737	**0,17**	1 254 110,00	**0,02**	3 139 €
Maďarsko	2021	**16 412**	60 644	**27,06**	949 587,00	**1,73**	9 097 €
Dánsko	2021	**951**	132 078	**0,72**	360 841,00	**0,26**	*
Lotyšsko	2021	**241**	26 270	**0,92**	138 361,00	**0,17**	12 €
Holandsko	2021	**1 185**	45 010	**2,63**	2 052 683,00	**0,06**	*
Belgicko	2021	**1 006**	17 396	**5,78**	843 146,00	**0,12**	*
Fínsko	2021	**2 488**	21 492	**11,58**	429 231,00	**0,58**	44 080 €

[29] Benchmarking the socio-economic performance of the EU Social Economy. Dostupné na: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8aa2a5cb-74a7-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en

Zdroj: Vlastné spracovanie CLR podľa Benchmarking the socio-economic: Improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem performance of the EU Social Economy

Nie každý subjekt sociálnej ekonomiky je sociálny podnik. Podiel sociálnych podnikov na celkovom počte subjektov sociálnej ekonomiky sa medzi členskými štátmi EÚ výrazne líši. Najvyššie zastúpenie dosahujú sociálne podniky napríklad v Poľsku (viac ako 21 %) a Portugalsku (nad 11 %). Naopak, v krajinách ako Francúzsko, Taliansko alebo Nemecko tvoria sociálne podniky len približne 5 až 8 % všetkých subjektov sociálnej ekonomiky. V týchto krajinách s dlhšou tradíciou sociálnej ekonomiky dominuje najmä klasická forma družstiev, združení a nadácií, zatiaľ čo sociálne podniky sú novším typom subjektov, ktorých rozvoj sa zintenzívnil až v posledných desaťročiach.

Podiel sociálnych podnikov na MSP sa vo väčšine vybraných krajín EÚ pohybuje pod 1 %. Na základe uvedeného možno konštatovať, že sociálne podniky majú nízke zastúpenie v rámci sektora MSP.

Vysvetlivky k údajom v tabuľke 2:

Počet sociálnych podnikov: Uvedený počet sociálnych podnikov v jednotlivých krajinách sa môže líšiť v porovnaní so štatistikami vedenými na národnej úrovni, pretože zahŕňa odhady aj pre de facto sociálne podniky, ktorých kvantifikácia je náročnejšia v porovnaní so sociálnymi podnikmi s priznaným štatútom sociálneho podniku. Okrem toho naprieč krajinami existujú rozdielne definície sociálneho podniku, ktoré určujú, ktoré subjekty sú do skupiny sociálneho podnikania započítané.

Obrat (mil. EUR): Uvedené údaje o ročnom obrate predstavujú celkové ročné obraty v mil. EUR podľa právnych foriem subjektov v rámci sociálnej ekonomiky. Tieto hodnoty zahŕňajú obraty subjektov ako sú družstvá, združenia, nadácie a ďalšie formy, no neuvádzajú samostatne obraty výlučne pre sociálne podniky. Preto sú tieto údaje uvedené len ako orientačné, nakoľko nie všetky zahrnuté formy musia byť sociálnymi podnikmi. Obraty v tabuľke preto slúžia len ako odhad, ktorý môže podhodnocovať alebo čiastočne skresľovať skutočný rozsah ekonomickej činnosti sociálnych podnikov.

Rok: Dáta sa vzťahujú na rok 2021.

V predchádzajúcej tabuľke boli zobrazené dáta, ktoré sa týkali nielen registrovaných sociálnych podnikov ale aj tzv. de facto sociálnych podnikov, ktoré nemajú oficiálne pridelený štatút sociálneho podniku. Nasledujúca tabuľka zobrazuje počet len registrovaných sociálnych podnikov, počet zamestnancov v registrovaných sociálnych podnikov a priemerný počet zamestnancov pripadajúcich na 1 sociálny podnik vo vybraných krajinách EÚ.

Tabuľka 3 Počet RSP a zamestnancov vo vybraných krajinách EÚ

Krajina	Rok	Počet registrovaných SP	Počet zamestnancov v registrovaných SP	Priemerný počet zamestnancov na 1 podnik
Slovensko	2025	**594**	6720+	**11,3**
Poľsko	2019	**1148**	5500	**4,8**
Česko	2025	**271**	5539	**20,4**
Rumunsko*	2022	**2816**	1006	**0,4**
Dánsko	2021	**951**	4196	**4,4**
Lotyšsko	2021	**193**	1080	**5,6**

Zdroj: Vlastné spracovanie CLR podľa OECD: Mapping social and solidarity economy ecosystems around the world Understanding the country fact sheets

Slovensko

Na Slovensku bolo k 31.3.2025 registrovaných 594 sociálnych podnikov[30], ktoré zamestnávajú podľa dostupných údajov viac ako 6720 zamestnancov.[31] Priemerný počet zamestnancov na 1 podnik predstavuje približne 11 zamestnancov, čo potvrdzuje, že registrované sociálne podniky v SR spadajú do kategórie MSP.

Poľsko

Podľa dostupných údajov z OECD existovalo v Poľsku (rok 2019) 1148 registrovaných sociálnych podnikov, ktoré zamestnávali približne 5500 osôb. Priemerný počet zamestnancov na podnik predstavuje približne 5 osôb, čo potvrdzuje, že tieto podniky sa z hľadiska veľkosti klasifikujú ako MSP.[32]

Česko

V Českej republike existuje 271 registrovaných sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú približne 5539 osôb so sociálnym alebo zdravotným znevýhodnením. Na jeden podnik pripadá v priemere 20 zamestnancov, v dôsledku čoho možno konštatovať, že registrované sociálne podniky patria do kategórie MSP. [33] Od 1. januára 2025 vstúpil do účinnosti dlho očakávaný Zákon č. 468/2024 Sb., o integračnom sociálnom podniku, ktorý však poníma segment sociálneho podnikania veľmi úzko. Sústreďuje sa na integračné sociálne podniky, ktoré zamestnávajú osoby so znevýhodnením a nereflektuje širšie princípy sociálneho podnikania.[34]

[30] Dostupné na: https://registre.socialnaekonomika.gov.sk/registrovane-sp
[31] Dostupné na: https://katalogsp.gov.sk/
[32] https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-poland.pdf
[33] Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku
[34] Dostupné na: https://www.ceska-justice.cz/2024/12/zklamani-socialnich-podniku-deset-let-ocekavany-zakon-pomuze-jen-zlomku-z-nich/

Rumunsko

V Rumunsku je sociálne podnikanie upravené zákonom č. 219/2015 o sociálnej ekonomike (Law on Social Economy 219/2015), ktorý okrem sociálnych podnikov, definuje aj tzv. SEI, ktoré zamestnávajú minimálne 30 % znevýhodnených osôb. Podľa dostupných dát, pôsobilo v Rumunsku celkovo 2816 registrovaných sociálnych podnikov, z toho 213 tzv. SEI sociálnych podnikov, ktoré sa zameriavajú na integráciu znevýhodnených osôb na trh práce. Pokiaľ ide o zamestnanosť, dáta sú dostupné len pre spomínané SEI sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú spolu 1006 osôb.[35]

Dánsko

V Dánsku pôsobilo podľa dostupných dát (rok 2021) približne 951 registrovaných sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú celkovo 4196 zamestnancov. Priemerný počet zamestnancov na jeden podnik je teda približne 4 osoby, čo potvrdzuje skutočnosť, že väčšina sociálnych podnikov patrí medzi MSP. V roku 2014 prijalo Dánsko zákon o registrovaných sociálnych podnikov (Act on Registered Social Enterprises), ktorý umožňuje podnikom získať štatút registrovaného sociálneho podniku.[36]

Lotyšsko

Podľa dostupných údajov bolo v roku 2021 registrovaných 193 sociálnych podnikov, ktoré spolu zamestnávali 1080 osôb. Priemerný počet zamestnancov na 1 podnik je približne 6 ľudí. Lotyšsko zaviedlo legislatívu týkajúcu sa sociálneho podnikania v roku 2018, ktorý okrem iného stanovuje kritéria na registráciu sociálnych podnikov vrátane požiadavky, aby mali právnu formu spoločnosti s ručením obmedzeným.[37]

Zhrnutie:

- V EÚ existuje odhadom viac ako 246 000 sociálnych podnikov, medzi ktoré patria okrem sociálnych podnikov s oficiálnym štatútom aj tzv. de facto sociálne podniky.

- **Zmapovanie reálneho počtu sociálnych podnikov v krajinách EÚ, počtu zamestnancov v nich pracujúcich a výšky ich obratov je náročné** z viacerých dôvodov. Kvantifikácia sociálnych podnikov je komplikovaná predovšetkým v krajinách, v ktorých absentuje legislatíva týkajúca sa sociálneho podnikania a neexistujú tu žiadne registre, v ktorých sú sociálne podniky vedené. Sociálne podniky nie sú v mnohých krajinách EÚ právne uznané a fungujú ako tzv. de facto (neregistrované) sociálne podniky. Na druhej strane, aj v štátoch EÚ (napríklad SR), kde legislatíva o sociálnych podnikoch existuje, určenie počtu sociálnych podnikov a rozsahu sociálneho podnikania ostáva výzvou, nakoľko množstvo subjektov nemá záujem o registráciu, resp. získanie oficiálneho štatútu sociálneho podniku, čo znamená, že skutočný počet existujúcich sociálnych podnikov prekračuje počet registrovaných sociálnych podnikov v zmysle legislatívy. Ďalším faktorom, ktorý sťažuje meranie počtu sociálnych podnikov a iných ukazovateľov s tým súvisiacich, je obmedzená dostupnosť dát, ich kvalita,

[35] Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-romania.pdf
[36] Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-denmark.pdf
[37] Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-latvia.pdf

aktuálnosť ako aj rôzny prístup aplikovaný pri štatistickom zisťovaní naprieč krajinami EÚ.

- Drvivá väčšina subjektov sociálnej ekonomiky, súčasťou ktorých sú aj sociálne podniky, patria medzi MSP, pričom mikropodniky predstavujú viac než 93 % z nich.[38] Svedčia o tom aj dostupné dáta vo vybraných krajinách EÚ o počte sociálnych podnikov, orientačných obratoch a ich zamestnancoch, na základe ktorých môžeme konštatovať, že sociálne podniky v EÚ vo väčšine prípadoch spĺňajú kritéria MSP.[39]

Vybrané príklady dobrej praxe

Veľká Británia

Úspešný rozvoj sociálneho podnikania vo Veľkej Británii závisel od viacerých aspektov. Vo Veľkej Británii bola v roku 2005 vytvorená, špecificky pre potreby sociálnych podnikov, právna forma **Community Interest Company (CIC).** Jedná sa o právnu formu kombinujúcu princíp neziskovej organizácie a s.r.o., ktorá vyžaduje sociálny rozmer aktivít, ale zároveň v určitej miere umožňuje aj vytváranie a rozdeľovanie zisku. Jedným z najdôležitejších prvkov CIC je tzv. **asset lock**, ktorý zabezpečuje to, že aktíva vrátane ziskov sú uchované v podniku a využívajú sa výlučne na verejne prospešné účely.[40]

Veľká Británia má zároveň **dobre rozvinutý ekosystém financovania pre sociálne podniky**. Zo strany vlády bolo realizovaných množstvo podporných programov ako **Big Society Capital** alebo **Social Investment Tax relief**, ktorý predstavuje daňovú úľavu pre jednotlivcov, ktorí investujú do sociálnych podnikov. Nachádza sa tu tiež mnoho organizácií, ktoré podporujú sociálne podnikanie a svojimi aktivitami dopomáhajú k zvyšovaniu povedomia o sociálnom podnikaní a k rozvoju tohto sektora, napríklad Social Enterprise UK sa radí medzi najväčšie organizácie zastrešujúce sociálne podniky. Do podporného ekosystému patrí aj kompletne vybudovaný vzdelávací systém špeciálne pre tento typ podnikateľov, vrátane napr. súkromne fungujúcej „Schools for social enpreneuers“.[41] Špecifikom podpory sociálnych podnikov vo Veľkej Británii je **začlenenie sociálnych aspektov do procesu verejného obstarávania**, vďaka čomu sú sociálne podniky zvýhodnené vo verejných zákazkách.[42]

[38] Dostupné na: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8aa2a5cb-74a7-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en
[39] Mikropodnik: do 10 zamestnancov a obrat do 2 mil. EUR
Malý podnik: do 50 zamestnancov a obrat do 10 mil. EUR,
Stredný podnik: do 250 zamestnancov a obrat do 50 mil. EUR.
[40] SOCIAL ENTERPRISES AND THEIR ECOSYSTEMS IN EUROPE. Country report United Kingdom.
[41] Dostupné na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/10/Porovnanie-podmienok-podnikania-v-krajinach-strednej-Europy.pdf
[42]Dostupné na: https://www.gov.uk/government/publications/social-value-act-information-and-resources/social-value-act-information-and-resources

Taliansko

Sektor sociálnej ekonomiky v Taliansku má dlhoročnú tradíciu. Jadro tvorí zákon č. 381/1991 o sociálnych družstvách. Najčastejšou formou sociálnych podnikov v Taliansku sú práve **sociálne družstvá**, pričom zákon vymedzuje dva typy (družstvo typu A, ktoré pravidelne produkuje a vykonáva sociálne, sociálno-zdravotné s vzdelávacie služby a družstvo typu B, ktoré začleňuje ľudí so zdravotným postihnutím do výroby, ktorá musí byť prispôsobená potrebám zamestnancov, pričom podmienkou je minimálne 30 % znevýhodnených zamestnancov).[43]

Sociálny podnik je vymedzený **na základe 5 podmienok**, ktoré musí spĺňať a to formálne založenie, súkromná právna forma, reinvestícia ziskov do predmetu činnosti podnikania, demokratické riadenie a zastúpenie dobrovoľníckej práce. Okrem toho musí sociálny podnik vykonávať sústavnú ekonomickú činnosť, ktorá je spoločensky prospešná.[44] Napriek tomu, že **sociálne družstvá majú v Taliansku pevné ukotvenie** a sú dôležitou súčasťou celého systému, legislatíva umožňuje aj iné právne formy sociálnych podnikov, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu pri poskytovaní sociálnych služieb. Prioritnými oblasťami ich činnosti sú sociálno-zdravotné služby, vzdelávacie služby, ekológia ako aj oblasť sociálneho poľnohospodárstva, ktoré má v Taliansku významné postavenie.[45]

Sociálne poľnohospodárstvo sa využíva ako nástroj na integráciu konkrétnej cieľovej skupiny na pracovný trh a následne sociálne začlenenie, pričom cieľovou skupinou sú ľudia so zdravotným znevýhodnením, zraniteľné skupiny (napr. dlhodobo nezamestnaní alebo ľudia po výkone trestu). Druhou oblasťou aktivít sociálneho poľnohospodárstva je starostlivosť o deti a vzdelávanie o udržateľnej produkcií potravín, životnom prostredí prostredníctvom ich zapojenia do poľnohospodárskych činností.[46] V Taliansku existuje celý rad **podporných opatrení a nástrojov zameraných na podporu rozvoja sociálnych podnikov**. Špecifikom sú napríklad tzv. **etické banky**, ktoré poskytujú financie formou zvýhodnenej pôžičky na projekty usilujúce sa o verejný prospech.[47]

Poľsko

Z krajín V4 je inšpiratívne predovšetkým Poľsko, kde sociálne podnikanie zohráva dôležitú rolu a v posledných rokoch možno pozorovať dobré podmienky pre vznik a rozvoj sociálnych podnikov. Kľúčovým prvkom podpory sociálneho podnikania sú **centrá podpory sociálneho podnikania** (**tzv. OWES**), ktoré môžu byť prevádzkované neziskovými organizáciami, organizáciami miestnej samosprávy alebo súkromnými firmami a poskytujú poradenské služby pri zakladaní a rozvoji sociálnych podnikov, propagujú sociálne podnikania a poskytujú taktiež pomoc pri naviazaní spoluprác medzi sociálnymi podnikmi na jednej strane a samosprávou a komerčnou sférou na strane druhej. Významné postavenie v systéme podpory sociálnych podnikov má celonárodný nástroj v podobe **prednostných pôžičiek pre sociálne**

[43] Dostupné na: https://italianonprofit.it/risorse/definizioni/cooperative-sociali/
[44] Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/2194-socialni-podnikani-v-italii
[45] Na základe dostupných údajov, v Taliansku pôsobí viac než 100 000 sociálnych podnikov, ktoré zamestnávajú približne 900 000 pracovníkov. Zdroj: SOCIAL ENTERPRISES AND THEIR ECOSYSTEMS IN EUROPE. Country report Italy.
[46] Dostupné na: http://www.slpk.sk/eldo/2021/dl/9788055223506/9788055223506.pdf
[47] Dostupné na: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/italy_en

podniky.[48] Poľsko v roku 2022 prijalo zákon o sociálnej ekonomike, ktorý ukotvil pojem sociálny podnik v legislatíve a definoval kritéria na získanie štatútu sociálneho podniku. Okrem toho, Poľsko prijalo **Národný program pre rozvoj sociálnej ekonomiky do roku 2030**, ktorý zahŕňa aktivity v oblasti podpory a rozvoja sociálnej ekonomiky v krajine.[49]

V oblasti podpory sociálneho podnikania plní podstatnú úlohu **organizácia FISE**, ktorá sa spolupodieľa na vytváraní priaznivých podmienok pre rozvoj sociálneho podnikania, napríklad organizuje celonárodnú súťaž o najlepší sociálny podnik, spolupracuje s podnikateľskou sférou a vysokými školami, pričom svojimi aktivitami sa snaží vzbudiť záujem o sociálne podnikanie.[50]

Odporúčania:

- Inšpiráciou pre Slovensko by mohlo byť **zavedenie podobného mechanizmu daňových úľav pre investorov, ktorí podporujú sociálne podniky po vzore Veľkej Británie** s cieľom motivovať a prilákať nových jednotlivcov investovať do podnikov, ktoré majú pozitívny spoločenský dopad.

- Slovensko by taktiež mohlo vytvoriť **platformu podobnú po vzore Veľkej Británie**, ktorá by pomáhala so zapájaním sa do verejných zákaziek, poskytovala rôzne školenia, poradenské služby a realizovala aktivity vedúce k sieťovaniu a výmene užitočných skúsenosti medzi sociálnymi podnikmi.

- Taliansko je možné vnímať za príklad úspešného **zapojenia sociálnych podnikov do systému poskytovania sociálnych služieb**, predovšetkým pokiaľ ide o sociálne družstvá, ktoré majú v krajine silné postavenie, sú úzko prepojené s miestnymi komunitami a sú hlavnými aktérmi v poskytovaní sociálnych služieb a integrácií znevýhodnených osôb.

- Inšpiráciou pre Slovensko by mohol byť tiež taliansky **model sociálneho poľnohospodárstva**, ktorý sa sústreďuje na pracovnú integráciu a sociálne začlenenie prostredníctvom poľnohospodárskych aktivít a vďaka mnohým iniciatívam a projektom predstavuje sociálne poľnohospodárstvo efektívnu súčasť sociálneho systému.

[48] Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/4065-socialni-podnikani-v-polsku-se-meni

[49] Dostupné na: https://www.gov.pl/web/rodzina/dokumenty-programowe-i-strategiczne a Dostupné na: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/poland_en

[50] Dostupné na: https://fise.org.pl/

5. Závery z Okrúhleho stola so sociálnymi podnikmi

V rámci predmetného testu MSP bol zorganizovaný Okrúhly stôl na tému byrokratické prekážky v sociálnom podnikaní na Slovensku. Okrúhly stôl sa konal dňa 29. apríla 2025 v Bratislave v priestoroch Slovak Business Agency. Cieľom tohto stretnutia bolo prediskutovať **hlavné bariéry rozvoja sociálneho podnikania v podmienkach Slovenska**, s dôrazom na identifikovanie administratívnych a legislatívnych bariér, ktorým sociálne podniky čelia.

V rámci spoločnej diskusie sa CLR zameralo aj na návrhy opatrení, ktoré by mohli pomôcť rozvoju sociálnych podnikov. Okrúhleho stola sa zúčastnili zástupcovia vybraných registrovaných sociálnych podnikov (sociálne podniky rôznych právnych foriem – s.r.o., občianske združenie, nezisková organizácia).

Kľúčové zistenia a problémy identifikované v praxi sociálnych podnikov

1. Rôzne usmernenie pre rovnakú pomoc zo strany štátnych inštitúcií

Podnikatelia sa stretávajú, aj v súvislosti s využívaním finančnej podpory, z rôznymi usmerneniami pre rovnakú pomoc zo strany inštitúcií. Podľa účastníkov metodické usmernenia sú často nezrozumiteľné. Tiež sa stretli s tým, že prax jednotlivých úradov práce je rôzna. Pre **rovnakú pomoc existujú zo strany rôznych úradov práce iné usmernenia a rôzne postupy** pri schvaľovaní pomoci pre sociálne podniky, napríklad na niektorých úradoch vyžadujú žiadosti dvojmo, v origináli, v papierovej forme a inde naopak postačuje jedna kópia, či elektronické podanie.

2. Skúsenosti RSP s procesom registrácie za účelom získania štatútu RSP je rôzna

Proces registrácie za účelom získania štatútu RSP vnímali zúčastnení zástupcovia sociálnych podnikov rôzne, nakoľko niektoré sociálne podniky boli registrované medzi prvými na Slovensku, iné proces registrácie robili pred 1,5 rokom a evidujú, že proces registrácie je náročnejší.

Proces registrácie pre jednotlivé sociálne podniky trval rôzne v závislosti od viacerých faktorov, a to od 2 do 9 mesiacov.

a) Sociálny podnik (občianske združenie) – 2 mesiace
b) Sociálny podnik (s.r.o.) – 2 až 3 mesiace
c) Sociálny podnik (s.r.o.) so zahraničnou účasťou – 4 mesiace[51]
d) Sociálny podnik (nezisková organizácia) – 9 mesiacov[52]

Najnáročnejšia časť procesu registrácie bola pre jednotlivé sociálne podniky rôzna. Niektoré nemali prechádzajúce skúsenosti s podnikaním a preto vypracovanie podnikateľského plánu považovali za problematické. Tiež sa javil ako problém zmena existujúcich stanov a socializácia zisku. Zúčastnený sociálny podnik s právnou formou občianske združenie má

[51] Proces registrácie zhodnotil sociálny podnik ako pomerne rýchly. S tvorbou biznis plánu nemali problém, nakoľko mali pomoc právnej kancelárie. Za problematické považovali skôr založiť spoločnosť na Slovensku so zahraničnou účasťou, zamestnať ľudí, nájsť vhodné priestory, upraviť ich, zabezpečiť inštaláciu technológií kvôli bezpečnosti dát.
[52] Nemali predchádzajúcu skúsenosť s podnikaním.

v stanovách definované kontrolné mechanizmy, aj zapojenie cieľovej skupiny do riadenia organizácie, avšak v zmysle legislatívy si museli zadefinovať nový orgán (poradný výbor) s čím bola spojená administratívna záťaž.

3. Skúsenosti RSP s využívaním priamej a nepriamej formy podpory pre RSP

Čo sa týka skúseností RSP s využívaním priamej a nepriamej formy podpory, vyrovnávací príspevok hodnotili všetky zúčastnené sociálne podniky za prínosný. Za problematické však vnímajú každoročné uzavretie dohôd o poskytnutí vyrovnávajúcich príspevkov a lehoty na vybavenie. Zmluva s úradom sa podpisuje každý rok, zhruba 3 mesiace od začiatku roka, a dovtedy musia fungovať bez príspevkov. Obmedzenia vidia aj s uplatňovaním dodatočných nákladov a v poberaní príspevku na asistentov. Každý asistent musí byť pridelený ku konkrétnemu zamestnancovi a nie je možné, aby sa asistenti navzájom zastupovali, napríklad v prípade dovolenky. Výška príspevku je limitovaná na rok aj na mesiac a nie je možné „preniesť“ nevyužité peniaze z mesiacov napr. v prípade, keď bol zamestnanec so zdravotným znevýhodnením PN.

So servisnými poukážkami zúčastnené registrované sociálne podniky nemajú skúsenosť.

Pokiaľ ide o verejné obstarávanie so sociálnym aspektom, v rámci diskusie k tejto problematike sa vyjadril zúčastnený sociálny podnik, ktorý sa venuje repasovaniu IT hardvéru, že všetky verejné obstarávania štátnych inštitúcií sú vyhlasované len na novú techniku a tým pádom zostáva využívanie sociálneho hľadiska v prospech sociálnych podnikov skôr ojedinelé.

4. Transakčnú daň platia len niektoré sociálne podniky

Zástupcovia RSP sa zhodli na tom, že zavedenie dane z finančných transakcií má negatívny dopad na fungovanie sociálnych podnikov. Neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby (n.o.) a občianske združenia (o.z.) sú však oslobodené od dane, čo považujú zúčastnení za diskriminačné a navrhujú vyňatie všetkých sociálnych podnikov z okruhu daňovníkov povinných uhrádzať daň z finančných transakcií.

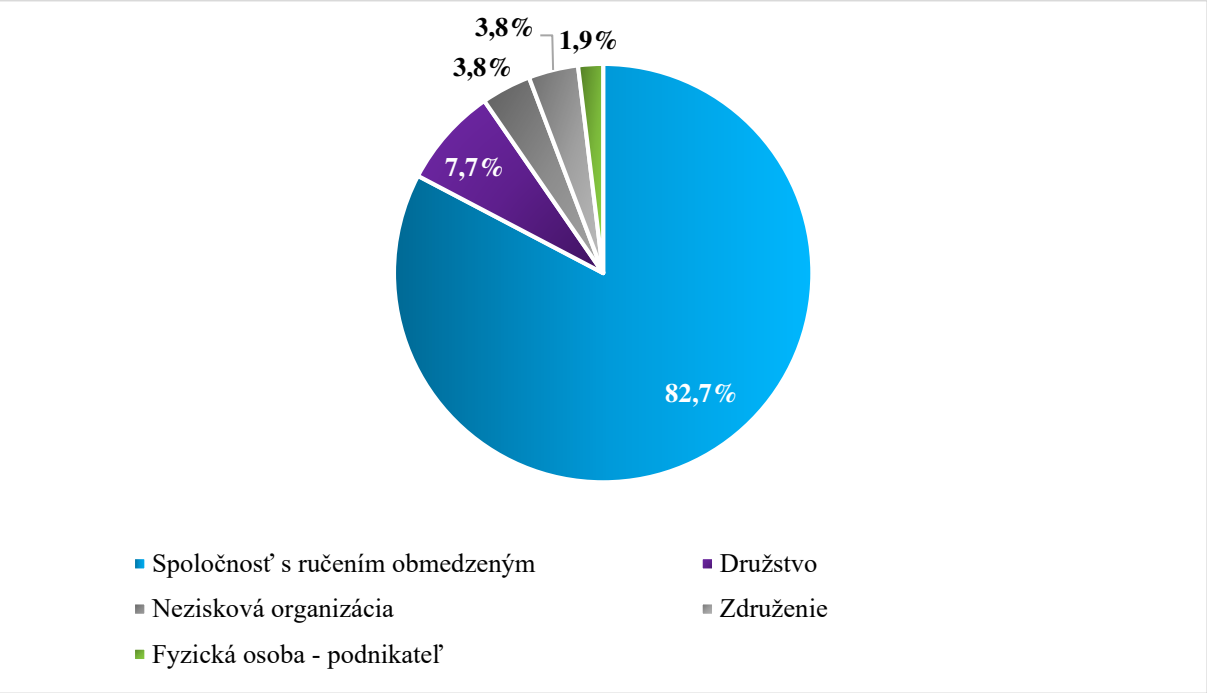
5. Fungovanie podpory sociálnych podnikov v Nemecku

V rámci diskusie bola otvorená téma fungovania podpory pre sociálne podniky v Nemecku a v Rakúsku. Na Slovensku je možné dostať kompenzačné príspevky na mzdy zamestnancov, ktorí majú zdravotné znevýhodnenie. Zástupca RSP poukázal na to, že v Nemecku dostávajú dotácie napríklad aj na vytvorenie takéhoto pracovného miesta, pričom dostávajú príspevok od štátu, od regiónu, na rôznych úrovniach podľa znevýhodnenia. Naopak v Rakúsku nedostáva sociálny podnik nič.

6. Výsledky dotazníkového prieskumu sociálnych podnikov

V nasledujúcej časti sú prezentované výsledky dotazníkového prieskumu. Respondentom bolo položených 17 otázok a odpovedalo celkovo 52 sociálnych podnikov. Nižšie sú uvedené súhrnné výsledky každej otázky osobitne:

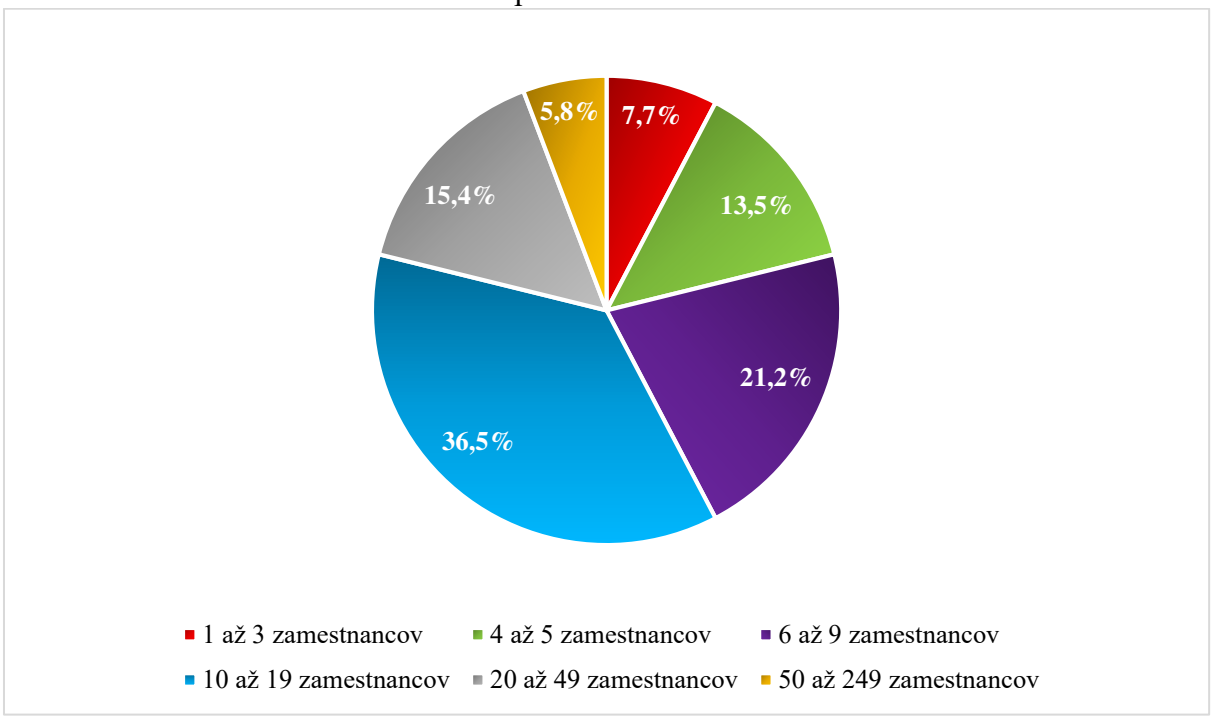
Graf 7 Právna forma sociálneho podniku

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z celkového počtu 52 respondentov mali najsilnejšie zastúpenie spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré tvorili až 82,7 % všetkých zapojených sociálnych podnikov. Družstvá predstavovali 7,7 %, zatiaľ čo občianske združenia a neziskové organizácie boli zastúpené zhodne po 3,8 %. V prieskume sa objavila aj jedna fyzická osoba – podnikateľ, čo predstavuje 1,9 % z celkovej vzorky.

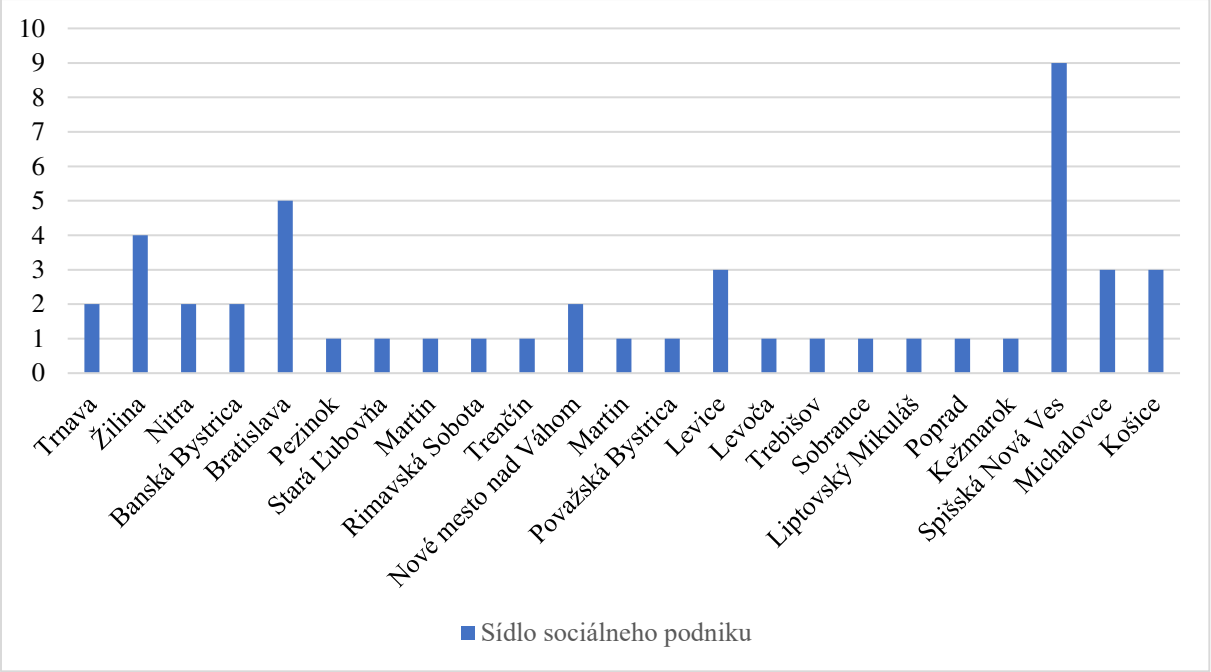
Graf 8 Počet zamestnancov sociálneho podniku

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z hľadiska počtu zamestnancov sa do dotazníkového zisťovania najviac zapojili podniky s 10 až 19 zamestnancami, ktoré predstavovali 36,5 % všetkých respondentov. Nasledovali podniky so 6 až 9 zamestnancami s podielom 21,2 %. Tretím najzastúpenejším segmentom boli subjekty s 20 až 49 zamestnancami (15,4 %), po ktorých nasledovali podniky so 4 až 5 zamestnancami (13,5 %). Menšie zastúpenie mali mikro podniky s 1 až 3 zamestnancami (7,7 %) a najmenej početnou skupinou boli podniky s 50 až 249 zamestnancami, ktoré tvorili 5,8 % zo zapojených respondentov.

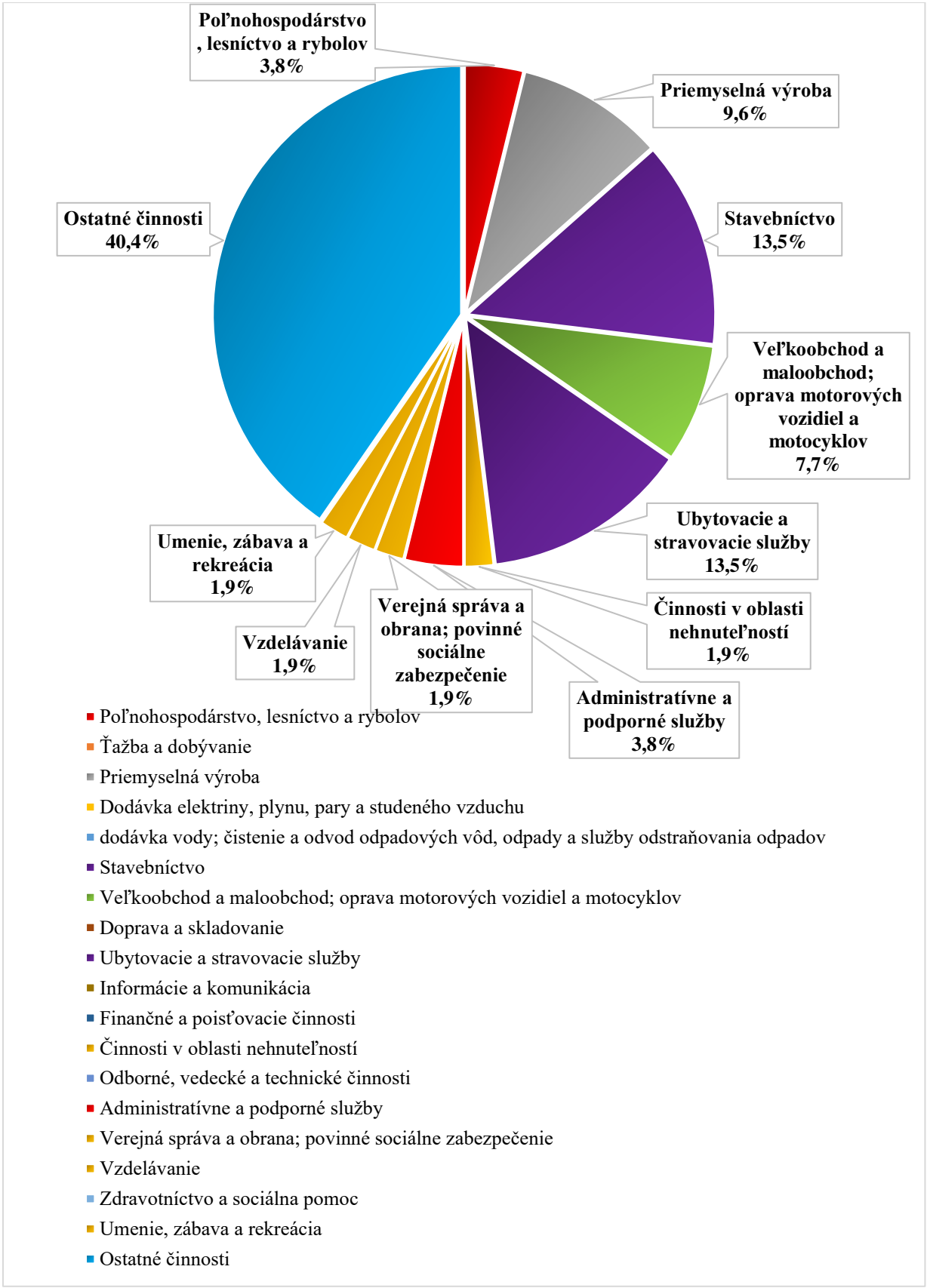
Graf 9 Sídlo sociálneho podniku

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Najvyšší počet respondentov v dotazníkovom zisťovaní pochádzal z okresu Spišská Nová Ves, kde sídli 9 zapojených sociálnych podnikov. Nasledovala Bratislava s 5 podnikmi a Žilina so 4. Mierne vyššie zastúpenie mali aj okresy Levice a Michalovce (po 3 podniky), ako aj Trnava, Nitra, Banská Bystrica, Košice a Pezinok s počtom odpovedí v rozmedzí 2 až 3.

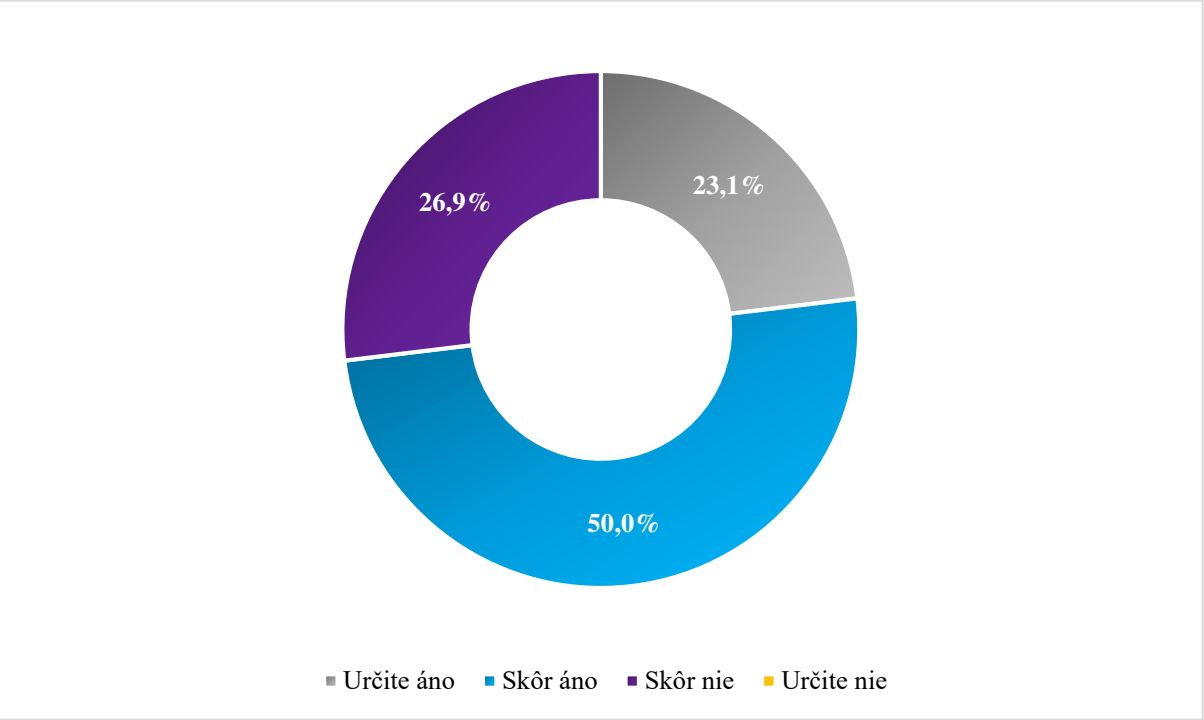
Graf 10 Hlavná činnosť sociálneho podniku podľa SK NACE

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z hľadiska klasifikácie SK NACE sa do dotazníkového zisťovania najviac zapojili podniky pôsobiace v kategórii Ostatné činnosti (40,4 %). Nasledovalo stavebníctvo a sektor ubytovacích a stravovacích služieb, zhodne so zastúpením po 13,5 %.

Graf 11 Náročnosť získania štatútu registrovaného sociálneho podniku z pohľadu žiadateľov

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Až polovica sociálnych podnikov, ktoré sa zapojili do dotazníkového zisťovania, označila získanie štatútu sociálneho podniku za skôr náročné. Ďalších 23,1 % respondentov ho považuje za určite náročné, zatiaľ čo 26,9 % uviedlo, že tento proces považujú skôr za nenáročný.

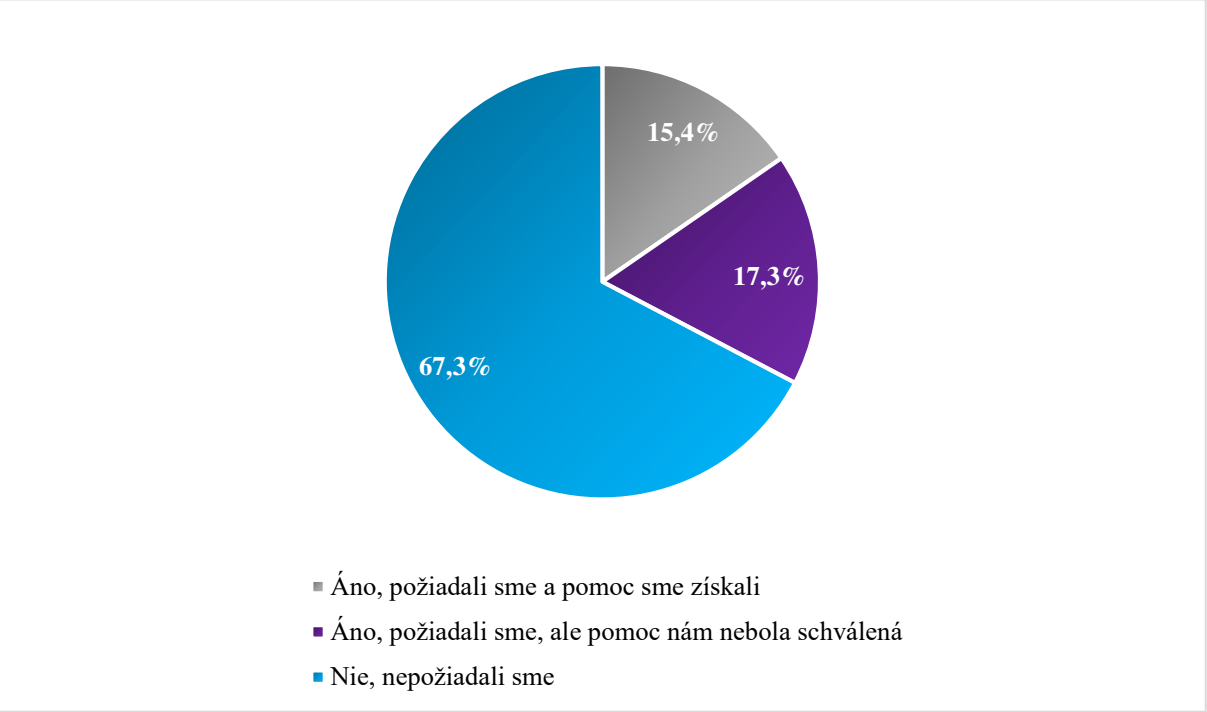
Tabuľka 4 Najnáročnejšie aspekty procesu získania štatútu RSP – top 3 problémy podľa respondentov

1	✓ **Príprava podnikateľského plánu:** Až 17 z 52 opýtaných sociálnych podnikov uviedlo, že za najnáročnejšiu časť pri podaní žiadosti o priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku považovali vypracovanie podnikateľského plánu.
2	✓ **Byrokratická záťaž (administratívna náročnosť procesu):** opakované podávanie rovnakých dokumentov.
3	✓ **Nutnosť zmien v existujúcich stanovách:** povinnosť zvolať 2x Valné zhromaždenie a podobne, vznik a fungovanie poradného výboru

Sociálne podniky zároveň v dotazníku uviedli, že aj **časté legislatívne zmeny** a z toho vyplývajúca potreba oboznámenia sa s novou legislatívou v oblasti sociálneho podnikania predstavovala pre nich časovú náročnosť.

Jeden zo sociálnych podnikov uviedol, že najnáročnejšie pri podaní žiadosti o štatút RSP bolo samotné rozhodnutie, či oň vôbec žiadať. Ako družstvo podnikajú v prospech svojich členov a napĺňajú princípy sociálnej ekonomiky – demokratické riadenie, reinvestovanie zisku a riešenie potrieb členov. Sociálne podnik sa preto pýta, prečo by mali meniť svoju právnu či ekonomickú logiku len preto, aby sa kvalifikovali na status RSP. Navyše, štatút RSP prináša obmedzenia v oblasti zisku a využitia príjmov, ktoré môžu byť v rozpore s flexibilitou, ktorú družstvo potrebuje pre svoj rozvoj a stabilitu.[53]

Graf 12 Využitie investičnej pomoci – nenávratná zložka

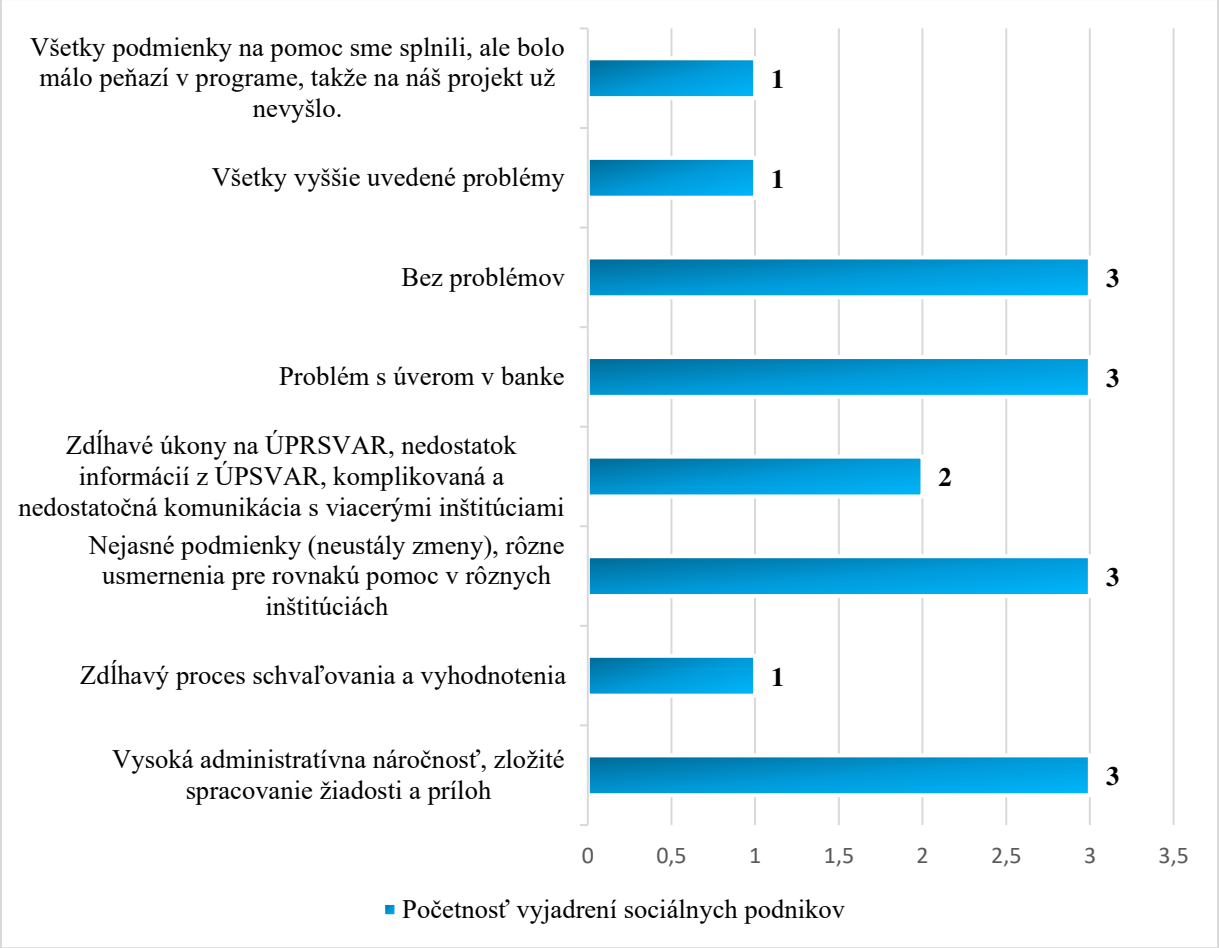

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z výsledkov dotazníkového zisťovania vyplýva, že väčšina respondentov (67,3 %) o investičnú pomoc – nenávratnú zložku vôbec nepožiadala. Naopak, len 15,4 % sociálnych podnikov uviedlo, že o pomoc požiadali a bola im schválená, zatiaľ čo 17,3 % respondentov síce žiadosť podalo, ale pomoc nezískali. Tieto údaje poukazujú na nízku mieru využívania nenávratnej formy investičnej pomoci, čo môže súvisieť s obavami z úverového rizika, nízkou informovanosťou alebo administratívnou náročnosťou procesu.

[53] **Okrem iného sociálny podnik vníma tiež nerovnováhu v poskytovanej podpore** – viaceré programy a výzvy sú dostupné len pre RSP, čím sú tradičné družstvá fakticky vylučované z podpory sociálnej ekonomiky, hoci spĺňajú jej základné princípy. Zatiaľ čo RSP sú aktívne propagované, absentuje systematická podpora a uznanie družstevnej formy podnikania, ktorá má u nás 180 ročnú tradíciu a preukázateľný sociálny prínos v regiónoch.

Graf 13 Problematické aspekty procesu získavania nenávratnej investičnej podpory

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Odpovede sociálnych podnikov poukazujú na viacero kľúčových prekážok, ktoré sťažujú prístup k investičnej pomoci. Za **najčastejšie uvádzané problémy** respondenti označili:

- **vysokú administratívnu náročnosť a zložité spracovanie žiadosti vrátane príloh**,
- **problémy so získaním úveru v banke**,
- **nejasné a meniace sa podmienky**, ako aj rozdielne výklady a usmernenia zo strany inštitúcií,
- **slabú informovanosť a zdĺhavé procesy** súvisiace s úkonmi ÚPSVAR či komunikáciou s viacerými orgánmi.

Traja respondenti uviedli, že celý proces prebehol bez problémov, čo naznačuje, že skúsenosť sociálnych podnikov s týmto procesom je rôznorodá a môže byť ovplyvnená rôznymi faktormi – napr. skúsenosťami alebo regionálnym prístupom jednotlivých úradov.

Tabuľka 5 Príčiny nepožiadania o investičnú pomoc – nenávratná zložka zo strany sociálnych podnikov

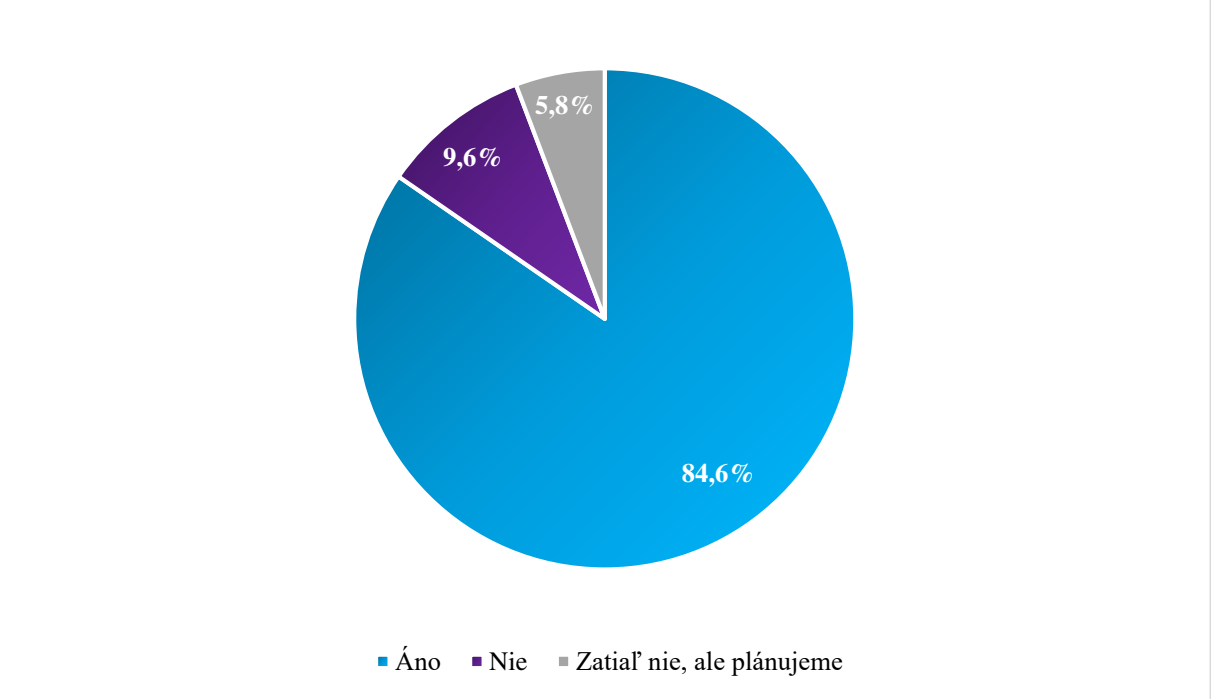
Nedostatočné informácie o možnostiach pomoci	25,7 %
Príliš prísne podmienky poskytnutia	22,9 %
Negatívne skúsenosti iných podnikov	11,4 %
Náročnosť alebo zložitosť procesu žiadosti	11,4 %

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Vyššie zmienené dôvody boli medzi hlavnými, ktoré odradilo viacero sociálnych podnikov požiadať o investičnú pomoc – nenávratná zložka. **Okrem nich sociálne podniky zmienili aj iné:**

- nejednoznačnosť informácií o pravidlách a podmienkach,
- sociálny podnik nepožiadal o investičnú pomoc, nakoľko viazanosť prostriedkov bola na nové pracovné miesta, pričom rok predtým vytvoril sociálny podnik 24 nových pracovných miest. Zároveň bol sociálny podnik vylúčený z možnosti požiadať, nakoľko sa nachádzal v Bratislavskom kraji.

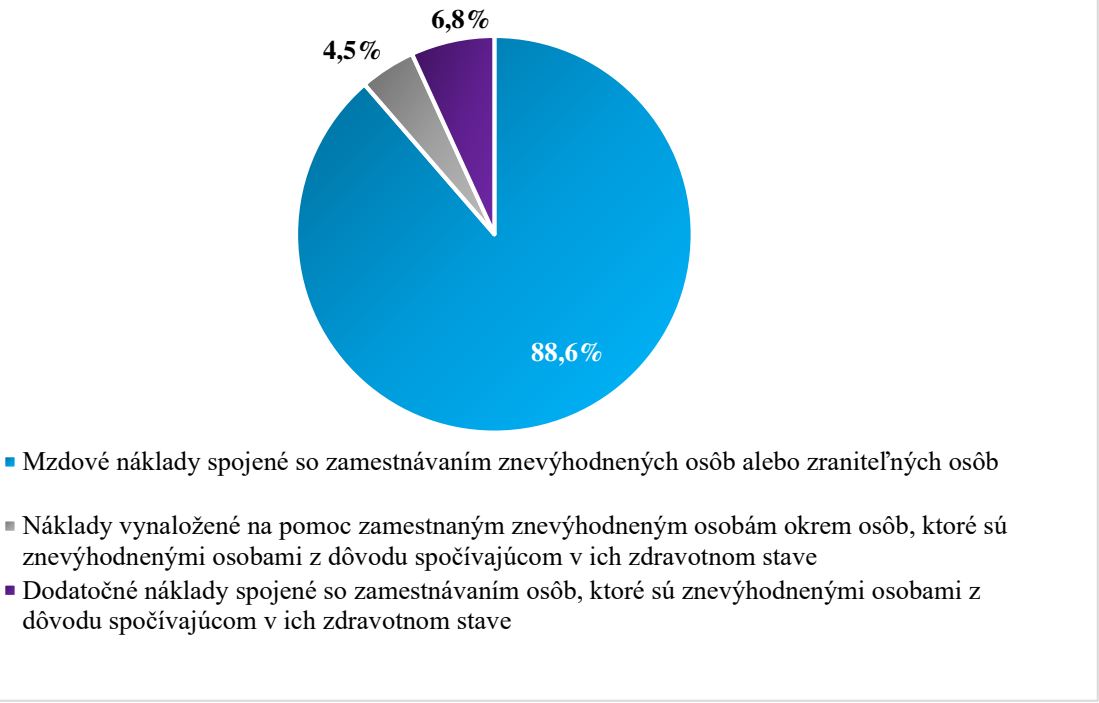
Graf 14 Využitie vyrovnávacieho príspevku

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z dotazníkového zisťovania vyplýva, že väčšina sociálnych podnikov (84,6 %; 44 z 52 respondentov) aktívne využíva vyrovnávací príspevok ako nástroj podpory zamestnávania znevýhodnených osôb. Naopak, 9,6 % opýtaných subjektov uviedlo, že príspevok nevyužívajú, a ďalších 5,8 % deklarovalo, že jeho využitie plánujú v budúcnosti.

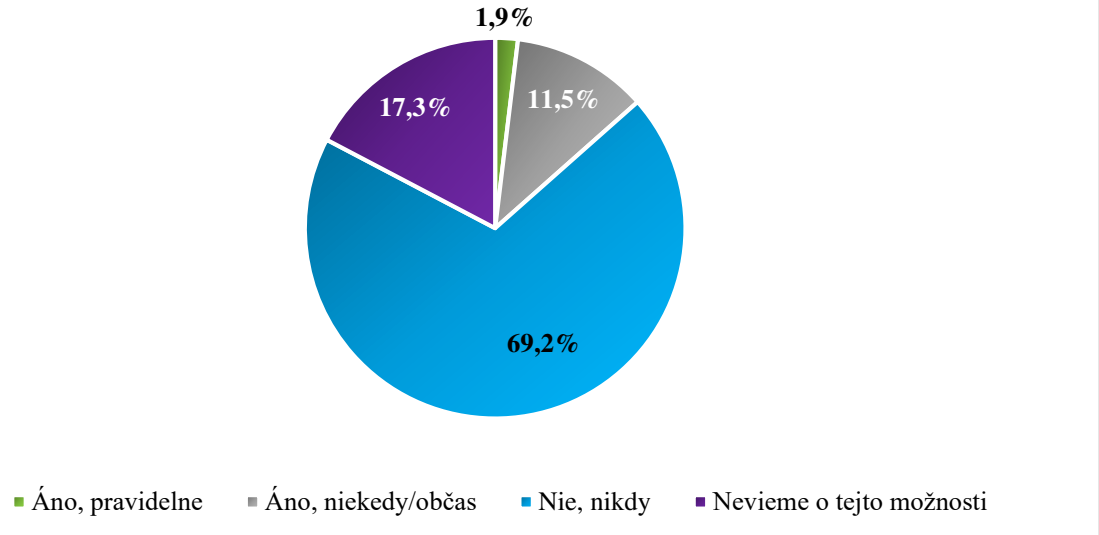
Graf 15 Ako využili sociálne podniky vyrovnávací príspevok

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z grafu vyplýva, že drvivá väčšina podnikov využíva vyrovnávací príspevok (88,6 %) na mzdové náklady na zamestnávanie znevýhodnených alebo zraniteľných osôb. Menšiu, no stále významnú časť tvoria dodatočné náklady spojené so zamestnávaním osôb z dôvodu ich zdravotného znevýhodnenia – 6,8 % a náklady na pomoc zamestnaným znevýhodneným osobám mimo zdravotných dôvodov – 4,5 %.

Graf 16 Využitie umiestňovacieho príspevku

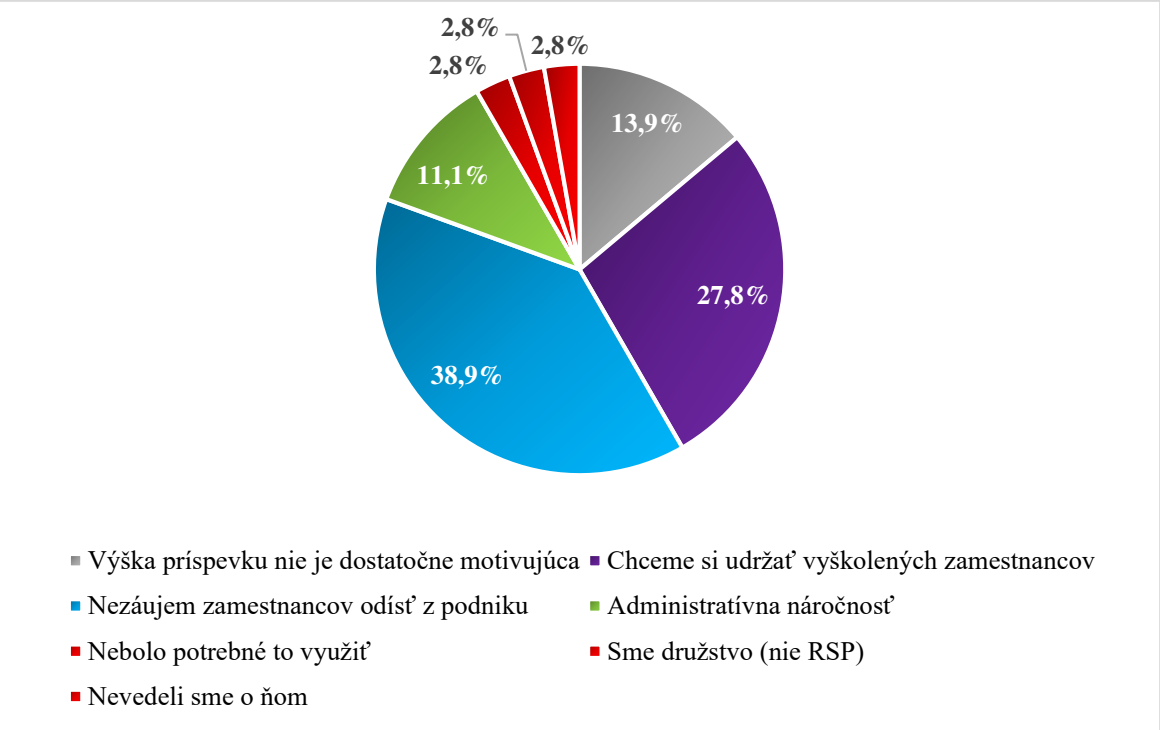

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Výsledky dotazníkového zisťovania ukazujú, že umiestňovací príspevok nevyužíva až 69,2 % respondentov. Je preto možné konštatovať, že tento nástroj podpory pri zamestnávaní znevýhodnených osôb nie je v praxi sociálnych podnikov populárny.

17,3 % opýtaných uviedlo, že o tejto možnosti vôbec nevedeli, čo poukazuje na potrebu efektívnejšej informovanosti a šírenia dostupných nástrojov podpory. Ďalších 11,5 % respondentov deklarovalo, že príspevok využili aspoň príležitostne, a len 1,9 % uviedlo, že túto formu podpory využíva pravidelne.

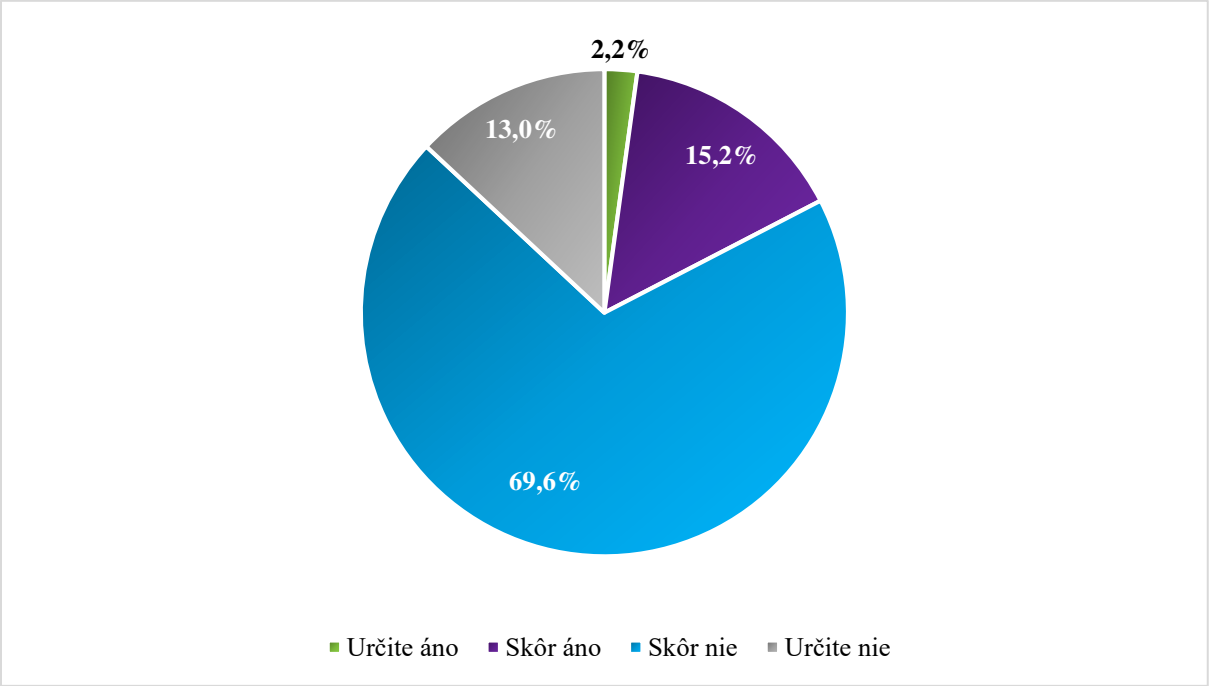
Graf 17 Faktory vedúce k nezáujmu o umiestňovací príspevok

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Z odpovedí respondentov vyplýva, že hlavným dôvodom nevyužívania umiestňovacieho príspevku je nezáujem zamestnancov odísť z podniku, čo deklarovali ako najčastejšiu prekážku oslovení podnikatelia (38,9 %). Ako druhý najčastejšie uvádzaný dôvod respondenti identifikovali snahu udržať si kvalifikovaných a už vyškolených zamestnancov, ktorých odchod by znamenal stratu investície do rozvoja ľudských zdrojov. Ďalej 11,1 % respondentov poukázalo na vysokú administratívnu náročnosť procesu spojeného so žiadosťou o príspevok, čo znižuje jeho atraktívnosť a dostupnosť v praxi.

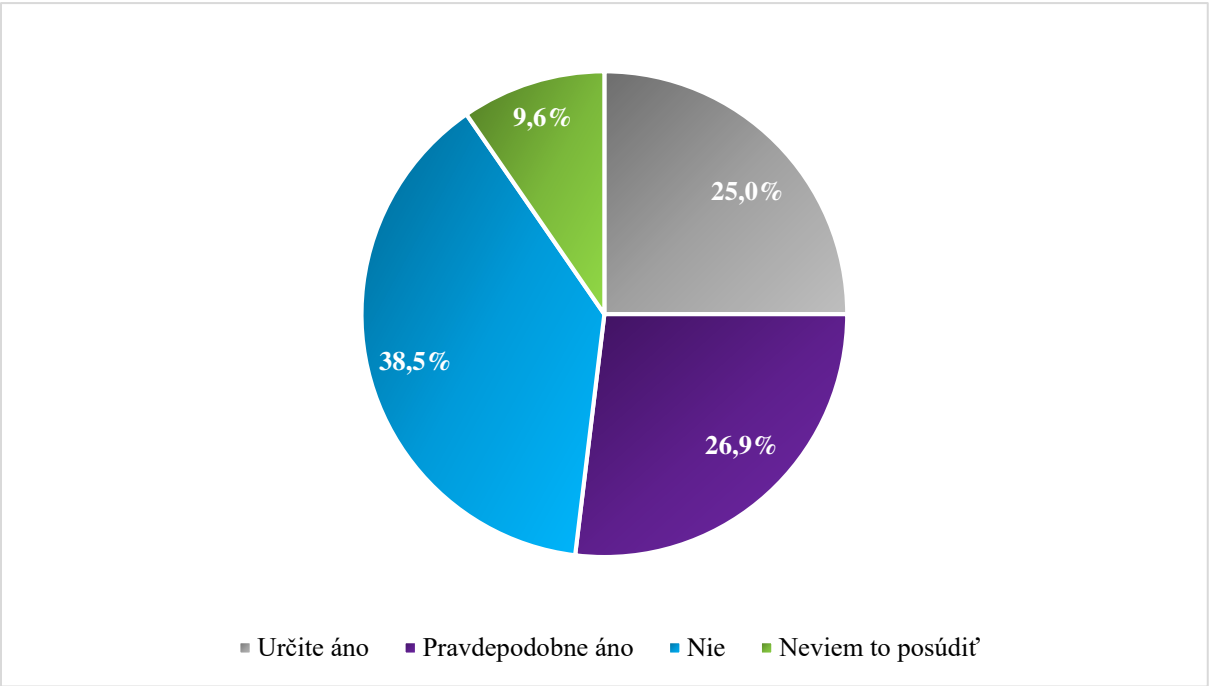
Graf 18 Hodnotenie výšky umiestňovacieho príspevku ako stimulu k prepusteniu zamestnanca na otvorený trh práce

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Až 69,6 % respondentov sa domnieva, že výška umiestňovacieho príspevku skôr neplní svoju motivačnú funkciu, pričom ďalších 13,0 % ju rozhodne nepovažuje za motivujúcu. Naopak, 15,2 % respondentov vníma príspevok ako skôr motivačný a len 2,2 % ho považuje za jednoznačne motivujúci.

Graf 19 Preferencia hotovostných platieb po zavedení transakčnej dane

Zdroj: vlastné spracovanie CLR (vyhodnotenie dotazníka)

Odpovede na otázku týkajúcu sa uprednostňovania hotovostných platieb po zavedení transakčnej dane boli pomerne vyrovnané.

Hotovostné platby neplánuje uprednostňovať 38,5 % respondentov, zatiaľ čo 26,9 % uviedlo, že pravdepodobne zvažuje tento krok. Jedna štvrtina (25 %) respondentov naopak uviedla, že po zavedení transakčnej dane plánuje uprednostňovať hotovostné platby a iba 9,6 % opýtaných uviedlo, že sa k tejto otázke zatiaľ nevie vyjadriť.

Tabuľka 6 Súhrnný zoznam opatrení pre pomoc a rozvoj sociálnych podnikov na Slovensku

Byrokracia
✓ Znižovanie byrokratickej záťaže a administratívnej náročnosti (jednotné vyžadovanie dokumentov naprieč všetkými úradmi práce – najlepšie všetko elektronicky).
Investičná pomoc
✓ Nastaviť dostupnú a dlhodobú investičnú pomoc bez dlhého procesu schvaľovania, vytvoriť investičnú pomoc špecificky zameranú na investíciu do technológií/budov, stanovenie jasných a zrozumiteľných podmienok.
✓ Vytvoriť druh investičnej pomoci na zabezpečenie vhodnej technológie výroby a na zaobstaranie nehnuteľnosti, kde by sa umiestnila táto výroba.
Vzdelávanie a propagácia služieb sociálnych podnikov
✓ Vzdelávanie v oblasti sociálneho podnikania (pripravované školenia pre sociálne podniky a jej zamestnancov), nakoľko práca so zamestnancami so zdravotným znevýhodneným kladie vyššie nároky na manažérske zručnosti. Chýbajú školenia orientované na podnikateľské zručnosti. Sociálne podniky riadia ľudia niekedy s nízkou až nulovou biznis skúsenosťou. Absentuje podnikateľské nastavenie a myslenie.
✓ Propagácia sociálneho podnikania na Slovensku
Komunikácia s Ústredím práce sociálnych vecí a rodiny a jej úradmi práce
✓ Lepšia komunikácia a informovanosť zo strany Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a jej jednotlivých úradov po celom Slovensku – urýchlenie schvaľovania dohôd na začiatku roka (problémom je uzatváranie dohôd o poskytnutí napr. vyrovnávacích príspevok v praxi väčšinou až po 3 mesiacoch od začiatku roka či spôsobuje sociálnym podnikom na začiatku roka vždy problém). Riešením je ročnú zmluvu k vyrovnávacím príspevok dodatkovať v novembri/decembri kalendárneho roka.
✓ Jasnejší výklad metodických usmernení, hlavne čo sa týka uplatnenia 5 % DPH
Zamestnávanie
✓ Vytváranie pracovných príležitostí pre zdravotne znevýhodnených napr. pri výkone prác vo verejnom záujme (napr. úprava korýt, riek, stavebné práce, zametanie verejných ulíc a iné pomocné práce,..)
✓ Mať možnosť získať príspevok na činnosť pracovného asistenta, keď má zamestnanec so zdravotných postihnutím PN alebo dovolenku (PN majú častejšie).

✓ Podpora zamestnávania asistentov (konkrétny príklad sociálneho podniku: zamestnáva 1 asistenta pre 3 zdravotne znevýhodnené osoby a schválené má len 4 hodiny pre asistenta, napriek tomu, že žiadali plných 8 hodín, a to z dôvodu, že zamestnanci nastupujú v rôznych časoch v priebehu dňa, keďže prevádzka je otvorená od 7:00 do 18:00.
Byrokracia ohľadne príspevkov pre sociálne podniky
✓ Zjednodušenie uplatnenia dodatočných nákladov a jasne stanovené podmienky čerpania (problematický aspekt je v tom, že si tieto podmienky uplatnenia dodatočných nákladov vysvetľuje každý po svojom).
Systematické zahrnutie družstiev do podpory
✓ Medzi kľúčové opatrenia, ktoré chýbajú v rámci podpory sociálnych podnikov, patrí systematické zahrnutie družstiev do ich propagácie a podpory. Družstvá sú podniky zamerané na ľudí – na riešenie potrieb svojich členov a miestnych komunít. Ich fungovanie vychádza z princípov demokratického riadenia, spoluvlastníctva a dlhodobej sociálnej zodpovednosti, čo z nich robí prirodzenú formu sociálneho podniku. Na rozdiel od klasických foriem podnikania, ako sú s.r.o. či a.s., ktoré sledujú primárne zisk, družstvá plnia dôležitú spoločenskú funkciu – posilňujú lokálne väzby, zamestnávajú znevýhodnené skupiny, podporujú miestnu ekonomiku a rozvíjajú komunitné iniciatívy. Z tohto dôvodu by mali byť rovnocenne uznávané a podporované ako relevantná forma sociálneho podniku. **Sociálne podniky preto navrhujú tieto konkrétne opatrenia:**
1. zahrnúť družstvá do oficiálnej komunikácie a propagačných kampaní o sociálnych podnikoch,
2. umožniť družstvám prístup k rovnakým finančným nástrojom, dotáciám a projektom ako RSP,
3. vytvoriť osobitnú kategóriu RSP „sociálne orientované družstvo“ s možnosťou zisku,
4. zaradiť témy o družstevnom podnikaní do vzdelávacích a osvetových programov o sociálnej ekonomike.
✓ Takýto prístup by zaručil férovejšiu a inkluzívnejšiu podporu sociálnej ekonomiky, ktorá odráža reálne potreby komunít a rôznorodosť existujúcich modelov.
Transakčná daň
✓ Oslobodenie sociálnych podnikov od transakčnej dane (ako vyplynulo aj z kapitoly 2 Analýza vývoja počtu registrovaných sociálnych podnikov - z hľadiska právnej formy registrovaných sociálnych podnikov, majú dominantné zastúpenie spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré tvoria deväť z desiatich sociálnych podnikov (91,2 %) a teda väčšina sociálnych podnikov platí transakčnú daň od 1. apríla 2025.
Verejné obstarávanie so sociálnym aspektom
✓ Nastavenie pozitívnej diskriminácie pre sociálne podniky v procese verejného obstarávania.[54]

[54] Autori analýzy „*Výzvy sociálneho podnikania v SR – ekonomické a sociálne prínosy sociálneho podnikania*“ publikovanej v roku 2023 odporúčajú realizovať cielenú analýzu priemerného počtu zákaziek ústredných orgánov štátnej správy a samospráv s cieľom prehodnotiť aktuálne nastavenú hranicu desiatich zákaziek, nad ktorou sa uplatňuje zákonná povinnosť využívať sociálne hľadisko. Zároveň autori uvádzajú, že je potrebné posilniť edukáciu verejných obstarávateľov, najmä v aplikačnej praxi implementácie sociálnych aspektov, a zaviesť povinnosť zverejňovania využitia sociálneho hľadiska vo verejnom obstarávaní spôsobom, ktorý nebude zvyšovať administratívnu záťaž, ale umožní jednoduchý monitoring a transparentnosť. Analýza dostupná na: https://www.fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/12/analyza-Vyzvy-socialneho-podnikania-v-SR-final.pdf?csrt=14849674903253676946

✓ Zvýšiť využívanie zákaziek od sociálnych podnikov napr. zo štátnej správy.
✓ Prehľadnejší a ucelený zoznam výziev pre sociálne podniky, kde sa môžu uchádzať o zákazky.
Iné
✓ Zabránenie zneužívania (zo strany zakladateľov a manažmentu sociálneho podniku, a to zamestnávanie „akože“ zdravotne znevýhodnených ľudí a čerpanie neoprávnených financií na mzdy, zamestnávanie nadbytočných osôb a čiernych duší).
✓ Nastaviť účinné a nepolitické kontrolné mechanizmy štátu na fungovanie sociálnych podnikov a ich financovania

Zhrnutie:

- **Hlavné návrhy**, ktoré sociálne podniky opakovane zmieňovali v dotazníku bolo zníženie byrokracie, lepšie nastavenie dlhodobej investičnej pomoci, vytváranie pracovných príležitostí pre zdravotne znevýhodnených (vytvorenie zákaziek zo štátnej správy), jasné a zrozumiteľné metodické usmernenie z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a vypustenie sociálnych podnikov z platenia transakčnej dane.

7. Návrhy alternatívnych riešení a zmierňujúcich opatrení

Centrum lepšej regulácie po popísaní platného právneho stavu, uskutočnení medzinárodného porovnania, prieskumu podnikateľského prostredia prostredníctvom dotazníka a zorganizovaní Okrúhleho stola so sociálnymi podnikmi, navrhuje niekoľko alternatívnych možností, ktoré by mohli viesť k zlepšeniu a rozvoju podnikania sociálnych podnikov na Slovensku.

Jednotlivé alternatívne alebo zmierňujúce opatrenia možno aplikovať tak osobitne, ako aj niektoré z nich kombinovať.

Návrhy na zlepšenie fungovania a rozvoja sociálnych podnikov vychádzajúce z dotazníka:

1	✓ Zníženie administratívnej záťaže a byrokracie
2	✓ Urýchlenie podpisovania dohôd o uzavretí vyrovnávacích príspevkov
3	✓ Nastavenie funkčnej investičnej pomoci pre RSP vrátane skrátenia lehôt na schválenie
4	✓ Zrozumiteľný a jasný výklad metodických usmernení
5	✓ Nastavenie pozitívnej diskriminácie pre sociálne podniky v procese verejného obstarávania a vyššie využívanie zákaziek od sociálnych podnikov zo strany verejnej správy.
6	✓ Vzdelávanie v oblasti sociálneho podnikania nielen pre nových sociálnych podnikateľov ale aj existujúcich
7	✓ Systematické zahrnutie družstiev do podpory sociálnych podnikov vrátane možnosti prístupu k rovnakým finančným nástrojom ako majú registrované sociálne podniky. Vytvorenie osobitnej kategórie RSP „sociálne orientované družstvo“ s možnosťou zisku

Návrhy na zlepšenie fungovania a rozvoja sociálnych podnikov vychádzajúce z Okrúhleho stola:

1	✓ Oslobodenie sociálnych podnikov od platenia transakčnej dane v zmysle zákona č. 279/2024 Z. z. o dani z finančných transakcií a o zmene a doplnení niektorých zákonov
2	✓ Nastavenie investičnej dotácie iným spôsobom, ktorý bude jasný a dlhodobý. Navrhovaným opatrením pre zlepšenie fungovania sociálnych podnikov je existencia dlhodobého mechanizmu investičnej podpory pre sociálne podniky.

3	✓ Zmena v nastavení uzavretia dohôd o poskytnutí vyrovnávajúcich príspevkov. Sociálne podniky sa v rámci Okrúhleho stola zhodli na potrebe zrýchlenia procesu uzatvorenia dohôd, vzhľadom k tomu, že zmluva s úradom práce sa podpisuje každý rok zhruba v marci a dovtedy sú sociálne podniky bez príspevkov.
4	✓ Zjednodušenie uplatnenia dodatočných nákladov spojených so zamestnávaním zdravotne znevýhodnených osôb.
5	✓ Zníženie administratívnej záťaže bez potreby dokladovania toho istého opakovane.

Návrhy na zlepšenie fungovania a rozvoja sociálnych podnikov vychádzajúce z medzinárodného porovnania:

1	✓ Inšpiráciou pre Slovensko by mohlo byť zavedenie podobného mechanizmu daňových úľav pre investorov, ktorí podporujú sociálne podniky po vzore Veľkej Británie s cieľom motivovať a prilákať nových jednotlivcov investovať do podnikov, ktoré majú pozitívny spoločenský dopad.
2	✓ Slovensko by taktiež mohlo vytvoriť platformu podobnú po vzore Veľkej Británie, ktorá by pomáhala so zapájaním sa do verejných zákaziek, poskytovala rôzne školenia, poradenské služby a realizovala aktivity vedúce k sieťovaniu a výmene užitočných skúsenosti medzi sociálnymi podnikmi.
3	✓ Taliansko je možné vnímať za príklad úspešného zapojenia sociálnych podnikov do systému poskytovania sociálnych služieb, predovšetkým pokiaľ ide o sociálne družstvá, ktoré majú v krajine silné postavenie, sú úzko prepojené s miestnymi komunitami a sú hlavnými aktérmi v poskytovaní sociálnych služieb a integrácií znevýhodnených osôb.
4	✓ Inšpiráciou pre Slovensko by mohol byť tiež taliansky model sociálneho poľnohospodárstva, ktorý sa sústreďuje na pracovnú integráciu a sociálne začlenenie prostredníctvom poľnohospodárskych aktivít a vďaka mnohým iniciatívam a projektom predstavuje sociálne poľnohospodárstvo efektívnu súčasť sociálneho systému.

Iné návrhy na zlepšenie fungovania a rozvoja sociálnych podnikov:

1	✓ Sociálny podnik by mal slúžiť ako medzistupeň, ktorý má pripraviť a vyškoliť znevýhodnené skupiny obyvateľstva vstúpiť na otvorený trh práce. Vzhľadom na zistenie z dotazníka, že sociálne podniky využívajú umiestňovací príspevok v malej miere, pričom hlavným dôvodom nevyužívania umiestňovacieho príspevku je nezáujem zamestnancov odísť zo sociálneho podniku, CLR odporúča zrealizovať komplexnú analýzu všetkých sociálnych podnikov v SR, ktorá by sa zaoberala úrovňou využívania umiestňovacieho príspevku, ako aj zhodnotením efektivity a

		udržateľnosti prechodu zamestnancov na otvorený trh práce, najmä z hľadiska toho, ako dlho sa na otvorenom trhu práce udržia.
2	✓	CLR odporúča zvýšiť publicitu a informovanosť o katalógu sociálnych podnikov, ktorý prináša prehľad registrovaných sociálnych podnikov, ktoré majú záujem propagovať svoju ponuku a zároveň ponúkajú tovary a služby pre širokú verejnosť.[55] Aktívnejším propagovaním katalógu by sa mohol potencionálne zvýšiť dopyt po službách sociálnych podnikov z radu verejných obstarávateľov, ministerstiev a ďalších relevantných inštitúcii. Zároveň CLR odporúča rozšíriť katalóg o doplňujúce informácie o jednotlivých sociálnych podnikoch – napríklad údaje o type a množstve ponúkaných výrobkov a služieb či kapacitné možnosti sociálneho podniku. Tieto doplňujúce údaje, ktoré by boli pravidelne aktualizované, by mohli výrazne napomôcť prehľadnosti a praktickému využitiu katalógu napr. pri verejnom obstarávaní a nadväzovaní spolupráce vo všeobecnosti.

[55] Katalóg sociálnych podnikov je určený pre zamestnávateľov, verejných obstarávateľov, ale aj fyzickým osobám. Viac na webstránke: https://katalogsp.gov.sk/

Zoznam zdrojov

Európska Komisia, Iniciatíva pre sociálne podnikanie. 2011. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0682:FIN:en:PDF

Európska Komisia, Akčný plán pre sociálne hospodárstvo. 2021. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0778

Európska Komisia, Benchmarking the socio-economic performance of the EU social economy – Improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem. Publications Office of the European Union, 2024. Dostupné na: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8aa2a5cb-74a7-11ef-a8ba-01aa75ed71a1/language-en

Európska Komisia, Social Enterprises and their ecosystems in Europe, Country report United Kingdom. 2019.

Európska Komisia, Social Enterprises and their ecosystems in Europe, Country report Italy, 2020.

Európska Komisia, EU Social Economy Gateway, Italy. Dostupné na: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/italy_en

Európska Komisia, EU Social Economy Gateway, Poland. Dostupné na: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/poland_en

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Register SE – Registrované sociálne podniky. Dostupné na: https://registre.socialnaekonomika.gov.sk/registrovane-sp?druhSocialnehoPodniku=verejnoprospešný%20–%20sociálny%20podnik%20bývania&pageNr=1

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Odporúčaný postup pre Registrovaný sociálny podnik uchádzajúci sa o investičnú pomoc. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/docs/NP_IPSP/Odporucany_postup_pre_Registrovany_socialny_podnik.pdf

Najvyšší kontrolný úrad SR, Správa o výsledku kontroly 2023, Sociálne podniky. 2023. Dostupné na: https://www.nku.gov.sk/documents/d/nku/socialne-podniky-pdf

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Umiestňovací príspevok - §19a. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-trhu-prace/prispevky-pre-zamestnavatela/umiestnovaci-prispevok-19a.html?page_id=1239005

Sociálna ekonomika na Slovensku, Sprievodca verejným obstarávaním. Dostupné na: https://socialnypodnik.gov.sk/formy-podpory-nepriama/verejne-obstaravanie-so-socialnym-aspektom/sprievodca-verejnym-obstaravanim/index.html

Sociálna ekonomika na Slovensku, Investičná pomoc. Dostupné na: https://socialnypodnik.gov.sk/formy-podpory-priama/investicna-pomoc/index.html

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Hodnotenie efektívnosti podporených intervencií z PO3 Zamestnanosť OP ĽZ zameraných na vybrané projekty –

externé ad hoc hodnotenie. Bratislava, 2023. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/hodnotenie/hodnotenie-efektivnosti-podporenych-intervencii-z-po3-zamestnanost-op-lz-zameranych-vybrane-projekty.pdf

ZEMAN, Jakub, Servisné poukážky: Nástroj, ktorý nefunguje. 2023. Dostupné na: https://www.iness.sk/wp-content/uploads/PDF/servisne_poukazky.pdf

Danube4SEecosystem, D 1.1.5. Joint report on the Social Economy ecosystem in the Danube Region

OECD, Mapping social and solidarity economy ecosystems around the world Understanding the country fact sheets. 2023. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets-sse-methodological-note.pdf

OECD, Poland, OECD Global Action on Promoting Social and Solidarity Economy Ecosystems. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-poland.pdf

OECD, Romania, OECD Global Action on Promoting Social and Solidarity Economy Ecosystems. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-romania.pdf

OECD, Denmark, OECD Global Action on Promoting Social and Solidarity Economy Ecosystems. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-denmark.pdf

OECD, Latvia, OECD Global Action on Promoting Social and Solidarity Economy Ecosystems. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/social-economy-and-social-innovation/country-fact-sheets/country-fact-sheet-latvia.pdf

Katalóg sociálnych podnikov. Dostupné na: https://katalogsp.gov.sk

České sociálni podnikaní, Adresář sociálních podniků. Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku

České sociálni podnikaní, Sociální podnikání v Itálii. Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/2194-socialni-podnikani-v-italii

České sociálni podnikaní, Sociální podnikání v Polsku se mění. Dostupné na: https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/4065-socialni-podnikani-v-polsku-se-meni

VEJVODOVÁ, Alžbeta, Zklamání sociálních podniků. Deset let očekávaný zákon pomůže jen zlomku z nich. In: Česká justice. 2024. Dostupné na: https://www.ceska-justice.cz/2024/12/zklamani-socialnich-podniku-deset-let-ocekavany-zakon-pomuze-jen-zlomku-z-nich/

Slovak Business Agency, Porovnanie podmienok podnikania v krajinách strednej Európy. Bratislava, 2023. Dostupné na: https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2023/10/Porovnanie-podmienok-podnikania-v-krajinach-strednej-Europy.pdf

Social Value Act: information and resources. 2021. Dostupné na: https://www.gov.uk/government/publications/social-value-act-information-and-resources/social-value-act-information-and-resources

Italia non profit, Cooperative Sociali. Dostupné na: https://italianonprofit.it/risorse/definizioni/cooperative-sociali/

LACKO-BARTOŠOVÁ M. - MORAVČÍKOVÁ D. - CHRENEKOVÁ M. - PONGRÁCZ E. - GUĽOVÁ H. Základy sociálneho poľnohospodárstva. Nitra, 2021. ISBN 978-80-552-2350-6.. Dostupné na: http://www.slpk.sk/eldo/2021/dl/9788055223506/9788055223506.pdf

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Dokumenty programowe i strategiczne. Dostupné na: https://www.gov.pl/web/rodzina/dokumenty-programowe-i-strategiczne

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Dostupné na: https://fise.org.pl

Legislatívne predpisy:

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 346/2013 o európskych fondoch sociálneho podnikania. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0346

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 1296/2013 o programe EÚ v oblasti zamestnanosti a sociálnych inovácií. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex:32013R1296

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1057, ktorým sa zriaďuje Európsky sociálny fond plus (ESF+). Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32021R1057

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2018/112/#error=login_required&state=a3c7ccd1-e79c-4164-abe0-5e746eb81bfe

Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/343/20250201

Príloha

Dotazník k fungovaniu sociálnych podnikov na Slovensku

1. Aká je právna forma Vášho sociálneho podniku?

a) Spoločnosť s ručením obmedzeným
b) Družstvo
c) Nezisková organizácia
d) Združenie
e) Fyzická osoba

2. Koľko zamestnancov má Váš sociálny podnik?

a) Žiadnych
b) 1 až 3 zamestnancov
c) 4 až 5 zamestnancov
d) 6 až 9 zamestnancov
e) 10 až 19 zamestnancov
f) 20 až 49 zamestnancov
g) 50 až 249 zamestnancov

3. V ktorom okrese sídli Váš sociálny podnik?

Okres .....

4. Ktorá z nasledovných činností je vo Vašom podnikaní v súčasnosti hlavná (podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE)? (iba jedna odpoveď)

a) poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov
b) ťažba a dobývanie
c) priemyselná výroba
d) dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu
e) dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov
f) stavebníctvo
g) veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov
h) doprava a skladovanie
i) ubytovacie a stravovacie služby
j) informácie a komunikácia
k) finančné a poisťovacie činnosti
l) činnosti v oblasti nehnuteľností
m) odborné, vedecké a technické činnosti
n) administratívne a podporné služby
o) verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie
p) vzdelávanie
q) zdravotníctvo a sociálna pomoc
r) umenie, zábava a rekreácia

s) ostatné činnosti

5. Vnímate splnenie podmienok za účelom získania štatútu registrovaného sociálneho podniku za náročné?

a) Určite áno
b) Skôr áno
c) Skôr nie
d) Určite nie

6. Čo bolo pre Vás najnáročnejšie pri podaní žiadosti o priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku, resp. ktoré konkrétne podmienky priznania štatútu RSP vám robili najväčšie ťažkosti?

_____

7. Požiadali ste niekedy o investičnú pomoc - nenávratná zložka?

a) Áno, požiadali sme a pomoc sme získali
b) Áno, požiadali sme, ale pomoc nám nebola schválená
c) Nie, nepožiadali sme

8. Ak ste o investičnú pomoc – nenávratná zložka požiadali, s akými problémami ste sa stretli v spojení so žiadaním o investičnú pomoc - nenávratná zložka?

a) Vysoká administratívna náročnosť, zložité spracovanie žiadosti a príloh
b) Zdĺhavý proces schvaľovania a vyhodnotenia
c) Nejasné podmienky (neustále zmeny), rôzne usmernenia pre rovnakú pomoc v rôznych inštitúciách
d) Zdĺhavé úkony na ÚPSVAR, nedostatok informácií z ÚPSVAR, komplikovaná a nedostatočná komunikácia s viacerými inštitúciami
e) Problém s úverom v banke
f) Bez problémov
g) Iné (uveďte):

9. Ak ste o investičnú pomoc - nenávratná zložka nepožiadali, čo bol hlavný dôvod?

a) Príliš prísne podmienky poskytnutia
b) Nedostatočné informácie o možnostiach pomoci
c) Negatívne skúsenosti iných podnikov
d) Náročnosť alebo zložitosť procesu žiadosti
e) Nedôvera v systém poskytovania pomoci
f) Iné (uveďte): _____

10. Využili ste ako sociálny podnik vyrovnávací príspevok?

a) Áno
b) Nie
c) Zatiaľ nie, ale plánujeme

11. Ak váš sociálny podnik využil vyrovnávací príspevok, na akú formu bol poskytnutý?

a) mzdové náklady spojené so zamestnávaním znevýhodnených osôb alebo zraniteľných osôb,
b) dodatočné náklady spojené so zamestnávaním osôb, ktoré sú znevýhodnenými osobami z dôvodu spočívajúcom v ich zdravotnom stave
c) náklady vynaložené na pomoc zamestnaným znevýhodneným osobám okrem osôb, ktoré sú znevýhodnenými osobami z dôvodu spočívajúcom v ich zdravotnom stave.

12. Požiadali ste niekedy o umiestňovací príspevok ?

a) Áno, pravidelne
b) Áno, niekedy/občas
c) Nie, nikdy
d) Nevieme o tejto možnosti

13. Ak ste nepožiadali o umiestňovací príspevok, aký bol Váš hlavný dôvod ?

a) Výška príspevku nie je dostatočne motivujúca
b) Chceme si udržať vyškolených zamestnancov
c) Nezáujem zamestnancov odísť z podniku
d) Administratívna náročnosť
e) Iné (uveďte): _____

14. Považujete výšku umiestňovacieho príspevku za dostatočnú motiváciu k prepusteniu zamestnanca na otvorený trh práce?

a) Určite áno
b) Skôr áno
c) Skôr nie
d) Určite nie

15. Plánujete vo Vašom podniku uprednostňovať hotovostné platby po zavedení transakčnej dane viac ako v minulosti?

a) Áno určite
b) Pravdepodobne áno
c) Nie
d) Neviem to posúdiť

16. Aké opatrenia podľa Vás chýbajú pre zlepšenie pomoci sociálnym podnikom?

_____

www.lepsiezakony.sk

SBA

SLOVAK | BUSINESS | AGENCY